

๑ ตลาดริมน้ำที่ไม่เคยวาย

สามชุก

รัฐพล ศรีวิลาศ...เรื่อง/ภาพ...ยงยุทธ รุกขชาติสุวรรณ บรรณาติ รื่นกวี

เรือที่จอดเรียงรายเป็นแถวยาว
ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรี ที่อำเภอสามชุก
แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองที่เป็นมาในอดีต

“

บางระกำ... ลำพระยา... บางปลา... สองพี่น้อง... บางปาลม้า...
เก้าห้อง... ลอยล่องขึ้นสุพรรณ

”

คำคล้องจองสั้นๆ จากเสียงร้องเรียกของ ‘กะลาสีเรือแม่’ แห่ง
ลุ่มน้ำท่าจีน ที่แล่นรับส่งผู้โดยสารจากจี่วราย เมืองพระปฐม ในช่วงลำนน้ำ
ถูกเรียกขานว่า ‘แม่น้ำนครชัยศรี’ ไปจนสุดเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ลำน้ำ
สายเดียวกันนี้ ถูกเรียกเปลี่ยนไปด้วยความภูมิใจของผู้คนถิ่นนั้นว่า ‘แม่น้ำ
สุพรรณ’

ประโยคคล้องจองนี้ชาวแม่น้ำในยุศ ๒๔๖๑ ต่างจดจำท่องได้อย่าง
ขึ้นใจ สะท้อนถึงยุคเรืองรองของเรือแม่ และการขนส่งสัญจรทางน้ำ
ในแถบลุ่มแม่น้ำท่าจีน ก่อนที่ท้องถนนที่มาพร้อมความเจริญบนฝั่งบก
จะคืบเข้ากลืนกิน แน่นนอนว่ายยุคทองของวิถีบนสายน้ำย่อมผูกพันอยู่กับ
อีกบทหนึ่งของความรุ่งโรจน์แห่งยุคสมัยที่ฉายชัดอยู่บนฝั่ง นั่นคือ ‘ชุมชน
และตลาดริมแม่น้ำ’ นั่นเอง...

ในอดีตยุคที่ถนนหนทางยังไม่เพียงพอกับความต้องการเดินทางไปมาหาสู่กันของผู้คนต้องอาศัยเส้นทางน้ำเป็นหลัก
โดยเฉพาะในแม่น้ำท่าจีนที่มีการสัญจรกับเกือบตลอดแนวลำน้ำจากเมืองสมุทรสาคร นครปฐม สุพรรณบุรี เรื่อยไปจนถึงเขตเมืองชัยนาท

ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาหมอ ปัจจุบันอยู่ในสภาพเกือบร้าง
ยกเว้นช่วงเทศกาลสำคัญก็จะมีการจัดงานและมีผู้คนเดินทางเข้ามาร่วมงานเทศกาล

เพียงแค่อันเมืองสุพรรณบุรี ริมฝั่งแม่น้ำในห้วงเวลาเดียวกันนั้น
ก็ลึกลับไปด้วยตลาดใหญ่อันเป็นท่าเทียบท่าจอดของเรือเมล์ เรือสินค้า
และเรือขนส่งบนตลาดเพียบพร้อมไปด้วยสินค้านานาชนิดให้ผู้คนยุคนั้น
ได้จับจ่ายกันอย่างคล่องมือ ไล่ตั้งแต่ ตลาดเก่าห้อง ตลาดบางปลาหมอ
ตลาดสุพรรณบุรี ตลาดศรีประจันต์ ตลาดสามชุก ไปจนถึง ตลาดท่าช้าง
แห่งเดิมบางนางบวช...

แต่แล้วหลายตลาดริมน้ำที่เคยขานมาก็กลายเป็นเพียงอดีตลี้ลับหาย
ตายจากไปตามกาลเวลา หลงเหลือไว้เพียงแค่น้ำบอกลาจากปากผู้เฒ่า
คนชราที่ยังโหยหาวันคืนอันชื่นสุข จะเว้นก็แต่ 'สามชุก' ตลาดเก่าริมแม่น้ำ
สุพรรณฯ ตอนเหนือของแดนดินศิลาปินและถิ่นผู้ชั่วน้ำที่ก่อร่างขึ้นมา
นับแต่สมัยพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ ๕ จนทุกวันนี้ ชื่อตลาดสามชุก
กลับเป็นที่รู้จักรับรู้ลือไกลทั่วประเทศ ไปจนถึงระดับนานาชาติ และไม่มี
ที่ท่าจะเสื่อมถอยความนิยมลงแม้เพียงน้อย

สภาพสิ่งปลูกสร้างที่ชำรุดทรุดโทรม
ที่ตลาดเก่าห้อง มีร้านค้าเปิดขายให้กับผู้คนท่าอาศัย
อยู่ในละแวกเดียวกันเพียงไม่กี่ร้าน

แสงสับริเวณทางเข้าตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี ในช่วงพลบค่ำ

ความคึกคักของตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี...

ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวชมและจับจ่ายกันอย่างหนาตา ยิ่งเป็นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์จำนวนนักท่องเที่ยวจะมากขึ้นเป็นทวีคูณ

หากแต่ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นที่นี่ ก็เผชิญร้อนระบัดหนาวมายาวนาน ผ่านทั้งยุคบุกเบิก เฟื่องฟู ชบเซา ก่อนจะมาสู่ยุคแห่งการฟื้นฟูที่เกิดปรากฏการณ์ 'ตลาดแตก' มากล้นไปด้วยนักท่องเที่ยวที่ถวิลหาคุณค่าเก่าๆ ของตลาดการค้าย้อนยุคที่สัมผัสต้องได้จริงอย่างไร้สิ่งเสแสร้งแกเล้งปรุงแต่งทั้งปวง

เราจะไปย้อนทวนอดีต แลตำนานการค้าที่ยิ่งใหญ่ คืนวันที่ผันแปรกระทั่งถึงปรากฏการณ์คืนชีพของตลาดริมน้ำเมืองสุพรรณฯ แห่งนี้ ที่เต็มไปด้วยบทเรียนคุณค่าและรากเหง้าที่น่าสนใจ กว่าที่ชาวชุมชนจะพลิกฟื้นวิกฤต กระทั่งทำให้คนทั้งประเทศรู้จักและหลงรัก 'สามชุกตลาดร้อยปี' ตลาดมีชีวิต พืพริภคณ์ที่มีชีวา ในเวลานี้...

แม่น้ำท่าจีน

แสดงเส้นทางที่ไหลผ่านพื้นที่เขตการปกครอง
นับจากจุดเริ่มต้นที่จังหวัดชัยนาท

ท่าทาง ทางแพร่ง ถึงแหล่ง... คนชุก

สุนทรภู
มหาทวีวงศ์กรุงรัตนโกสินทร์

หากเอ่ยกล่าวให้อินทรนล็กน้อย คงต้องโปรยว่า เซเลบคนดังผู้มาเยือน ‘สามชุก’ (ในยุคที่ยังไม่ติดตลาด) เป็นคนแรกก็คือ ‘สุนทรภู’ เซกสเปียร์แห่งแดนสยาม ผู้ร่อนแรมไปไหนใดก็มักจะครีมีใจ ยกให้สุราชั้นดีมีริน พร้อมรณานาโรคากาพยักลอน บรรยายภาพธรรมชาติ และชีวิตผู้คนในแต่ละแถบถิ่นที่ท่านประสบพบ บันทึกไว้เป็นมรดกแก่แผ่นดินอยู่รำไป..

ในการเยือนสุพรรณคำรบสองเพื่อเสาะหาธาตุเหล็กไหลที่ท่านแรมล่องเรือมาดลี้แจว ท่องไปตามลำน้ำท่าจีน ราว พ.ศ.๒๓๕๔ ในสมัยล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ก็เช่นกัน แม้ไม่อาจเสาะหาธาตุอมตะได้ตามที่ประสงค์ แต่สุนทรภูได้ฝากโคลงนิราศสุพรรณเอาไว้ ทำให้สามชุกปรากฏนามขึ้นครั้งแรกดังโคลงตอนหนึ่งที่ว่า...

ถึงนามสามชุกถ้า	ป่าดง
กะเหรี่ยงไรได้ฝ่ายลง	แลกล้ำ
เรือค้าทำนั้นคง	คอยกะเหรี่ยง เรียงเอย
รายจอตทอดทำน้ำ	นับฝ่ายขายของ

กับอีกหนึ่งบทตอนที่ปรากฏนาม ‘สามเพ็ง’ ขึ้นเคียงคู่ดังว่า...

สามเพ็งเล็งสะล่างไม้	ไพรสนธ
ป่าใหญ่ไซ้เขตคน	ชาดบ้าน
ร่มรื่นขึ้นชมชล	ชุ่มแต่ แร่เอย
ปลาว่ายสายสินธุ์ส้าน	สะอาดดินพื้นทราย

สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน
ช่วงต้นน้ำท่าจีนในเขตอำเภอดอนคา จังหวัดชัยนาท

แน่นอนว่า ‘สามชุก’ ที่พระสุนทรโวหารได้ประจักษ์และรจนาไว้นั้น ยังไม่ปรากฏตลาดห้องแถวไม้เป็นตึกเป็นตมเป็นแน่แท้ แต่เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ ที่เรียกขานแต่ดั้งเดิมว่า ‘ท่าทาง’ มีพิภคที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนฝั่งตะวันตก (ตรงข้ามวัดสามชุก อยู่ห่างจากตลาดปัจจุบันลงไปตามลำน้ำเล็กน้อย) บ้านท่าทางในยุคที่ สุนทรภู มาเยือนนั้น เรียกว่า ‘บ้านป่า’ ได้อย่างเต็มปาก บ้านเรือนมีอยู่กระจัดจายน้อยนิด ถูกคืบกินด้วยอาณาป่าพงพีที่รุ่มครึ้มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ แต่ปรากฏมี ‘ท่าน้ำ’ ที่เหล่าพ่อค้าชาวเรือที่แรมรอนมาตามลำน้ำท่าจีน มาจอดผูกเรือตนเพื่อรอชาวป่า กะเหรี่ยงลาว ละว้า จากฝั่งตะวันตกของแถบเทือกเขาตะนาวศรี แยกนำฝ่าย และ

ของป่านาชนิดขึ้นเกี่ยวจนบรรทุกมาขายค้าแลกเปลี่ยนกับสินค้าของชาวเรืออย่างคึกคัก ชื่อท่าขายจึงอาจบ่งความหมายถึงท่าน้ำที่มีต้นยางขึ้นปกคลุมไปทั่ว รวมไปถึงภาษาปากคนท้องถิ่นที่เรียกชาวกะเหรี่ยงอย่างเคยชินว่า ‘คนยาง’ นั่นเอง

ถัดจากท่าขาย สามชุก โคลงนิราศสุนทรภู่ก็นำพาเรามาสู่ ‘สามเพ็ง’ ในแถบดินชิตติดกัน และเป็นจุดที่ตั้งตลาดสามชุกในวันนี้ หากแต่สามเพ็งเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ ก็เป็นเพียงเขตป่าดงรก ไร่บ้านเรือนคนอาศัยซึ่งที่มาของนามดินทั้งคำสามเพ็ง และสามชุก นั้น ‘อาจารย์สุภร ผลชีวิน’ ได้บันทึกไว้ใน ‘หนังสือนิทานย่านสุพรรณ’ ตอนหนึ่งว่า น่าจะมาจากชื่อ ‘กระชุก’ หรือ ‘สิชุก’ เครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ที่มีรูปทรงคล้ายหักดัดสานแบบผ่าซีกผ่าตามยาว ใช้ใส่สินค้าทั้งข้าวเปลือกที่จะบรรทุกไปโรงสีใส่ของป่า ถ่าน นุ่น บรรทุกซ้อนใส่ในเกวียน หากแห่งหนตำบลใดมีการซื้อขายคล่องย่อมมีปริมาณกระชุกมากตามไปด้วย บ้านกระชุก หรือบ้านสามชุกจึงถูกยกเรียกขานในกาลต่อมา

ส่วนอีกนัยยะหนึ่ง อาจารย์สุภร ยังเขียนกล่าวว่า เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นจุดตัดเส้นทางคมนาคมแบบ ‘สามแพร่ง’ ที่ถูกเรียกต่อมาว่าสามเพ็ง นั่นคือ ทิศเหนือ มีเรือสินค้าบรรทุกมาจากนครสวรรค์ ชัยนาท ทิศใต้ มีเรือล่องรอนแรมมาจากกรุงเทพฯ นครปฐม สมุทรสาคร มาจอดเทียบทอดเรียงรายรอแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรและของป่ากับชาวบ้านป่าที่บรรทุกเกวียนมาจากตะวันตก...

กล่าวกันว่าในยุคที่ตลาดสามชุกเริ่มบุกเบิกขึ้นแล้วกลุ่มคนที่เดินทางเข้ามาที่ยังคับคั่งมากหน้าหลายตา ซึ่งคนแต่ละกลุ่มจะถูกเรียกขานโดยคนในชุมชนตลาดแตกต่างกันออกไป ไล่ตั้งแต่คนที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณจะถูกเรียกว่า ‘ชาวป่า’ คนที่ขนข้าวมาขายถูกเรียกว่า ‘ชาวนา’ คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำถูกเรียกว่า ‘ชาวบ้าน’ ผู้ที่มากับเรือจ้างเรือโยง และเรือโดยสาร ถูกเรียกรวมว่า ‘ชาวเรือ’ ส่วนคนในตลาดซึ่งส่วนมากเป็นชาวจีนเรียกตัวเองว่า ‘ชาวตลาด’

แต่ชาวบ้านรอบนอกจะเรียกว่า ‘เจ๊กในตลาด’ หากแต่คำเรียกเจ๊กยุคนั้นก็ได้แฝงความรู้สึกลูกชาติพันธุ์เหมือนดังปัจจุบันแต่ประการใด

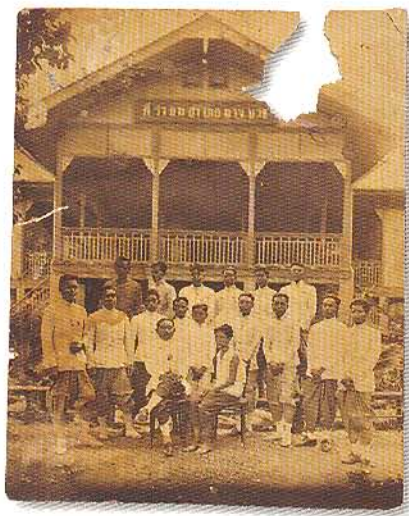
ด้วยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อประสานเส้นทางสัญจรทั้งทางน้ำ ทางบกทำให้ทางสามแพร่งนี้กลายเป็นชุมทางการค้าที่แน่นอนด้วยผู้คนจากทุกสารทิศเข้ามาปะทะสังสรรค์ ทั้งคำสามแพร่ง สามเพ็ง จนมาถึงย่านผู้คนชุกชุม จึงกลสมกลืนกลายเป็น ‘สามชุก’ ขึ้นมาอย่างแนบเนียน

(บน)
การสัญจรด้วยเรือโดยสาร
ในแม่น้ำท่าจีนช่วงอำเภอสามชุกเมื่อครั้งอดีต
(ล่าง)
ย่านการค้าท่าอำเภอสามชุกในยุคบุกเบิก
เมื่อเกือบร้อยปีที่ผ่านมา
ซึ่งตั้งอยู่แบบตรังซึงแม่น้ำท่าจีน

วัวเทียมเกวียนบรรทุก
“กระชุกข้าวสาร”
ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางท่านเชื่อว่า
เป็นที่มาของชื่อ “อำเภอสามชุก”

ที่ว่าการอำเภอนางบวชในยุคแรกตั้ง

(ล่าง)
อำเภอสามบุกในยุคบุกเบิก
ที่มีการพัฒนาพื้นที่แหล่งทำกิน
โดยเฉพาะพื้นที่การเกษตร

๒..

เมื่อสามเพ็งเลื่อนหาย กลายเป็นสามชุก

ไม่ว่าจะปฏิเสธได้ว่า การเลือกเฟ้นสถานที่ตั้งเขตอำเภอปกครองของหลวงในอดีตนั้น มีส่วนเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้กับถิ่นย่านตลาดชุมชนริมแม่น้ำนั้นๆ ให้ผงาดเด่นขึ้นมาได้ในเวลาอันสั้น จนแปรเปลี่ยนชนบทที่เงียบสงบให้กลายเป็นเมืองเป็นย่านยุคบุกเบิกที่แสนไกลาหล...

ชุมชนสามชุกนั้น เป็นส่วนหนึ่งของ 'อำเภอนางบวช' อำเภอเก่าแก่ที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๗ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยมี 'ขุนพรหมสภา (บุญรอด)' เป็นนายอำเภอคนแรก เมื่อรัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิรูปการปกครองประเทศมาเป็นระบบ 'มณฑลเทศาภิบาล' ทำให้เกิดมิติใหม่ของการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นจุดกำเนิดของเมืองใหม่ๆ ไปทุกแห่งทั่วภูมิภาคประเทศ 'มณฑลนครชัยศรี' ซึ่งประกอบด้วย เมืองนครชัยศรี เมืองสุพรรณบุรี และเมืองสมุทรสาคร จึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๓๗ และตั้งแต่นั้น ย่านสามเพ็ง และบ้านสามชุก หรือท้ายาง ก็อยู่ใต้ปกครองของอำเภอนางบวช เรื่อยมา

ราว พ.ศ.๒๔๔๐ เมื่อหย่อมบ้านที่ท้ายางเริ่มหนาแน่นขึ้น คนกลุ่มหนึ่งจึงเล็งหาทำเลเหมาะแห่งใหม่เพื่อบุกเบิกประกอบสัมมาชีพ กระทั่งพวกเขาได้โยกย้ายมาจับจองพื้นที่บริเวณสามเพ็งที่อยู่ห่างออกไปราว ๒ กิโลเมตร นับเป็นการคาดการณ์ที่เปี่ยมด้วยวิสัยทัศน์ของผู้บุกเบิกกลุ่มแรก เพราะถึงแม้สามเพ็งครานั้น จะเป็นเพียงป่ารกชัฏแต่ก็มี 'อ่าวจ้อยที่ตึเล็ด' มีทำเลอันเหมาะยิ่งที่จะทำมาค้าขาย ทั้งอยู่ชิดริมแม่น้ำสุพรรณ เส้นทางคมนาคมฮอตฮิต และมีพื้นที่ว่างโล่งพอรองรับการปลูกบ้านเรือนได้อย่างไม่แออัด

กล่าวกันว่ากลุ่มผู้บุกเบิกสามเพ็งเมื่อครั้งแรกยังเป็นกลุ่มคนไทยที่มีอาชีพเพาะปลูก และค้าขาย ถัดมาจึงเป็นกลุ่มชาวจีนที่เริ่มอพยพเข้ามาขายสินค้าพหุกรรมรับจ้าง และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ด้วยความขยันอดทนเมื่อสะสมทุนรอนได้มากขึ้นก็เปิดเป็นร้านขายของขยับขยายจนกลายเป็นเจ้าของยึดกุมกิจการส่วนใหญ่ในตลาดไปโดยปริยาย ขณะที่คนไทยกลุ่มแรกที่เคยทำการค้าก็หันเหกลับไปยึดอาชีพเกษตรกรรมที่ตนเองถนัดกว่าดังเดิม เมื่อชุมชนมันคงขึ้นบ้านสามเพ็งก็เปิดอ้ารับผู้คนที่โยกย้ายเข้ามาอยู่อย่างต่อเนื่อง เติบโตเป็นชุมชนริมน้ำขนาดใหญ่ ถึงขั้นเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำท่าจีนเลยทีเดียว

ถึง พ.ศ.๒๔๕๔ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๖ ขณะที่บ้านสามเพ็งกำลังเนื้อหอมเจิดจรัส กระทรวงมหาดไทยก็ได้ยกฐานะอำเภอฝ่ายเหนือในสุพรรณบุรี ที่หมู่บ้านเขาพระ โดยตั้งชื่อว่า

จังหวัดสุพรรณบุรี

แสดงเขตการปกครอง และที่ตั้งอำเภอสามชุก

'อำเภอเดิมบาง' ขึ้นมาใหม่ ฝ่ายราชการ จึงตัดสินใจย้ายที่ทำการอำเภอนางบวช มาตั้งที่บ้านสามเพ็ง เสียเลย แต่ยังคงชื่ออำเภอเดิมเอาไว้
 อย่างนั้น กระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๗ จึงเปลี่ยนชื่ออำเภอนางบวชใหม่ โดยนำชื่อตำบลขนาดใหญ่ คือ บ้านสามชุก หรืออดีตบ้านท่ายาง ที่อยู่ด้านใต้ลงมา ยกขึ้นเป็นชื่อ 'อำเภอสามชุก' แทนที่ ขณะเดียวกันได้ยกพื้นที่บ้านนางบวช ไปขึ้นกับอำเภอเดิมบาง แล้วเติมสร้อยต่อท้ายชื่อเป็น 'อำเภอเดิมบางนางบวช' มาจนถึงทุกวันนี้

เมื่อสามชุกถูกปลุกสถานะขึ้นมาเป็นอำเภอ ชุมชนที่อยู่รายรอบ จึงพลอยถูกเรียกขานว่า 'ชุมชนสามชุก' ตามไปด้วย ชื่อสามเพ็งจึงค่อยๆ เลือนหายเข้าไปในล้นหลามความทรงจำ ผสมกับส่วนราชการอื่นๆ ก็เริ่มรุ่มตอมดมดอมสามชุก พาเหรดกันเข้ามาสร้างออฟฟิศตั้งที่ทำการกันอีกหลายแห่งหน ทั้งสถานีตำรวจภูธร สุขาศาลา สำนักงานที่ดิน ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ไปจนถึงโรงเรียนประจำอำเภอที่ตั้งในเวลาต่อมา ส่งผลสะท้อนให้ผู้คนยิ่งหลั่งไหลเข้ามาจากทั่วทุกสารทิศ ทั้งมาติดต่อกับราชการค้าขาย โยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน กระทั่งยึดเอาอำเภอนี้เป็นเรือนตาย

ถึงเวลานี้ชื่อของตลาดสามชุกที่ถูกเรียกเคียงตามชื่ออำเภอใหม่ จึงก่อกำเนิดอย่างเป็นทางการแล้วเมื่อร้อยปีที่ผ่านมา...

- (ล่าง)
- ที่ว่าการอำเภอสามชุกยุคแรกตั้ง
 - การเรียนการสอนในโรงเรียน

ภาพสามัญ แต่ไม่ธรรมดาของ... ตลาดริมแม่น้ำ

ในนวนิยาย 'เจ้าพ่อ - เจ้าเมือง' งานเขียนคลาสสิกของ 'อาจินต์ ปัญจพรรค์' ที่ปลุกชีวิตชีวาบรรยายการริมแม่น้ำ และท้องทุ่งในเขตเมืองสุพรรณบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ให้ตื่นฟื้นขึ้นอีกครั้งหลายบทตอน อาจินต์ได้สอดแทรกเสน่ห์ในอดีตของตลาดริมแม่น้ำสุพรรณบุรีได้อย่างชัดเจนเห็นภาพกระทั่งตลาดริมแม่น้ำในนวนิยายได้ซ้อนทับตัวตนอันจริงแท้ของตลาดสามชุกได้อย่างแนบสนิทดังบทพรรณนาที่ว่า...

"...ตลาดริมแม่น้ำในชนบททางฝั่งซ้ายๆ กัน โดยมีตัวกำหนด คือแม่น้ำ ท้องนา และเรือเมล์... มีแพอยู่อาศัย แพค้าขาย ซึ่งขายน้ำมัน เชื้อเพลิง และอะไรให้แก่วกเรือยนต์ มีแพเย็บจักร ขายเสื้อผ้า หมวกงอบเบ็ด อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาชีพอื่นๆ ฯลฯ"

"...ถ้าจะขยายตลาด จะทำให้ลึกขึ้นมาบนบก ก่อนจะขยายยาวไปตามริมแม่น้ำ เนื้อที่ที่ขยายนี้จะมุ่งหลังคาสังกะสีกันแดดฝนเป็นโรงโหล่ง ใช้เป็นตลาดสดขายตั้งแต่เช้าถึงสาย พอเที่ยงตลาดวาย ก็ตั้งหาบกล้วยเดี่ยวตกเย็นเป็นที่วิ่งเล่นของเด็ก ยามค่ำคืนเป็นที่นั่งนอนของคนยาม ครั้นถึงเทศกาลจันทน์ก็ตั้งโรงจั่วเป็นการอีกที"

"...เมื่อเรือเมล์ลำแรกเริ่มเดินในแม่น้ำ ตลาดใหญ่ก็ต้องมีท่าเรือเมล์สร้างอย่างกว้างขวางแข็งแรง มีท่อน้ำหลายท่าเพื่อว่าเรือข้าว เรือถ่าน จะได้จอดรอลากจูง ไม่กีดขวางท่าเรือเมล์"

"...ในตลาดมีร้านรวง คูหาเดี่ยวบ้าง สองคูหาบ้าง เป็นร้านกาแฟ ร้านอาหาร ร้านขายเสื้อผ้าสตรี ร้านตัดเสื้อกางเกงบุรุษ เสื้อผ้าเด็ก และนักเรียน มีร้านขายสมุดดินสอ ร้านแพทย์แผนโบราณคละคลั่งด้วยกลิ่นสมุนไพรหอมฟุ้ง มีร้านตัดผมไว้จัดการกับสิ่งที่งอกออกมา กับร้านซ่อมแก่นาฬิกา ตะเกียงลาน ไร่ซ่อมแซมวัตถุที่ชำรุดลงไป"

"...ท้ายตลาดมีโรงฆ่าหมู บ่อนไก่ โรงยาฝิ่นอยู่สุดโถง มีบ้านคหบดีเจ้าของโรงยาฝิ่น มีที่ทำการสรรพสามิต หรือหลังจั่วเหล้า ได้ทุนระรณะชาติไปด้วยให้ขี้ฝุ่นจับ มีศาลเจ้าจีนขนาดกะทัดรัดด้วยอิฐก่อใบกปูน มีร้านถ่ายรูปของคนไทย ในตู้กระจกโชว์รูปถ่ายข้าราชการหลายรูป สุดที่โถงไปไกลเป็นที่ตั้ง 'กงสี' ที่ถ่ายทุกชั่ววมของชาวตลาด..."

สรุปรวมตลาดริมแม่น้ำ คือโลกใบเล็กที่มีทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมสรรพทั้งปัจจัยสี่ที่ครบครันอยู่ในตลาด มีสถานที่สักการะบูชา ไปจนถึงสถานอบายมุขที่ตอบสนองกิเลสคน พิมพ์เขียว 'ตลาดสามชุก' ก็เป็นดังนี้...

เมื่อทำการอำเภอนางบวชย้ายเข้าสูบ้านสามเพ็ง ตลาดสามชุกก็เริ่มก่อรูปก่อร่าง จากยุคแรกที่มีการค้าขายยังจำกัดอยู่ตามเรือนแพริมน้ำ

ภาพแสดงสถานการณ์เป็นชุมชนการค้าขนาดใหญ่
ของตลาดสามชุกที่มีคนเข้ามาปักหลักตั้งถิ่นฐานกันมากขึ้น
มีงานประเพณีต่างๆ เกิดขึ้นค่อนข้างบ่อย

ภาพมุมสูง
แสดงอาณาบริเวณตลาดสามชุก
ที่วางตัวแนบชิดติดแม่น้ำท่าจีน

ริมตลิ่งดาตด้วยแพพักอาศัยชั้นเดียว มีเจ้าของที่ริมน้ำคอยเก็บค่าเช่า พร้อมทั้งทำท่าเรือเก็บสตางค์ค่าที่เพื่อให้เรือขนส่งสินค้าต่างๆ มาจอดเทียบ กาลถัดมาเมื่อชาวแพขึ้นบก พวกเขาจะเริ่มปลูกบ้านกระจัดกระจายเป็นหย่อมอยู่บนที่ดินของอำเภอ (ปัจจุบันคือที่ราชพัสดุของกรมธนารักษ์) มีทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้ ล้อมรายอยู่ภายนอก

กระทั่งห้วงยุคบุกเบิกตลาดระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๐ มาจนถึง พ.ศ.๒๔๘๐ อาคารไม้ห้องแถวในตลาดสามชุกจึงเริ่มก่อรูปร่าง โดยสร้างเป็นแนวตั้งฉากกับแม่น้ำ มีแบบแปลนแผนผังที่เดินตามสมัยนิยมของการสร้างตลาดริมแม่น้ำเมื่อครั้งกระโน้น จากแรกเริ่มที่อาคารในตลาดยังไม่ได้ถูกปลูกเรียงชิดติดกันเป็นชอย เมื่อตลาดขยายตัวมีการสร้างร้านรวงเพิ่มมากขึ้น ห้องแถวการค้าจึงเริ่มปลูกแบบหันหน้าชนกัน กลายเป็นการแบ่งแถวแนวชอยปลูกต่อติดกันไปเรื่อยตามธรรมชาติ

ห้องแถวไม้ตลาดสามชุกเริ่มต้นจากริมน้ำเป็นหัวแถว แล้วขยายต่อเป็นแถวยาวออกไปเรื่อยๆ ห้องที่อยู่ติดริมน้ำถือเป็นทำเลทองที่เรียกว่า 'หัวตลาด' มักเป็นห้องของเจ้าของตลาดและเป็นท่าเรือ ห้องที่อยู่ถัดจากริมน้ำออกไปเรียกว่า 'ท้ายตลาด' มีราคาค่าเช่าต่ำถูกลดหล่นกันไป ห้องแถวตลาดสามชุกเริ่มต้นจากชอย ๒ เรียกว่า 'อาคารสายหยุด' มี 'นายหุย แซ่เฮง' นายอากรคนแรกของอำเภอสามชุกเป็นเจ้าของ ซึ่งต่อมาได้รับโปรดเกล้าฯ ขึ้นเป็น 'ขุนจ่านิจสินารักษ์' กรมการพิเศษจังหวัดสุพรรณบุรี อีกส่วนหนึ่งอยู่บนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

จากนั้นห้องแถวจึงขยายไปยังชอย ๑ และร้านรวงห้องแถวริมน้ำที่เรียกว่า 'ตลาดเก่าแก่วัว' แล้วจึงขยายต่อไปยังชอย ๓ และชอย ๔ ซึ่งมี 'เจ้าแก๊วเนียม แซ่ไคว' เป็นเจ้าของ เรือนค้าขายที่สร้างเป็นแถวติดกันนี้ สร้างแบบไม่ต้องยกพื้นสูงเพราะชาวสามชุกอาศัยอยู่เหนือขึ้นมาตามลำน้ำ จึงไม่กังวลกับเหตุอุทกภัย ชั้นล่างบรรจุโรงข้าวของสินค้าที่นำมาขาย เรียงรายอยู่ด้านในประตูบานเพี้ยมพับที่เปิดได้ตลอดแนว ส่วนชั้นบนเป็นห้องเปิดโล่งไม่กั้นฝา อาศัยเพียงม่านกันแยกเป็นสัดส่วนให้สมาชิกได้พักผ่อนรวมกัน ส่วนห้องน้ำห้องทำในยุคนั้น ชาวตลาดยังอาศัยอาบชำระในธรรมชาติตามแม่น้ำและลำคลอง ส่วนที่ถ้ำทุกซั๊กหนึ่กเขาในสมัยที่คนไทยยังไม่รู้จักหลักสาธารณสุขนั้น ชาวตลาดจะร่วมกันเรียไรสตางค์เพื่อสร้าง 'เว็จซี่' หรือที่คนจีนเรียกว่า 'กงสี' ไว้ด้านหลังตลาด เพื่อใช้เป็นที่พักทุกซั๊ก...

ทั้งหมดทั้งมวล คือโฉมหน้าของห้องแถวไม้ตลาดสามชุกริมแม่น้ำสุพรรณ อันเป็นแหล่งชุมชน แหล่งฝังรากชีวิตของผู้คน ทั้งชาวไทย จีน ท้องถิ่น ต่างสรรพสำเนียง ที่อยู่ร่วมกันคละเคล้ากลมกลืน สะท้อนตัวตนและเสน่ห์ของย่านเมืองท้องถื่นในยุคบุกเบิกได้อย่างมีชีวิตชีวา...

๕..

สายน้ำ การค้า ท่าเรือแม่ ก่อนกาลถนนมาเยือน

แม้ว่าสถานะของชาวสามชุกในตลาดจะเป็น 'คนกลาง' ที่ทำการค้าซื้อขายโดยไม่ได้ผลิตสินค้าใดๆ เองมาตั้งแต่ต้น หากแต่ในความทรงจำของชาวสามชุก 'ข้าว' และ 'ถ่าน' กลับเป็นสินค้าหลักที่พัดพาเงินตราให้เข้ามาหล่อเลี้ยงตลาดอย่างมหาศาล โดยเฉพาะ 'ข้าว' ผลผลิตในท้องถิ่นที่เกิดจากการหักร้างทางพงเข้าไปยังถิ่นแถบป่าเบญจพรรณเพื่อเปลี่ยนดงไพรให้เป็นผืนดินกลีกรรรม และด้วยระบบชลประทานที่ถูกพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ทำให้ผู้คนแถบนี้สามารถปลูกข้าวได้ในที่ลุ่ม และปลูกพืชไร่ได้ดีในที่ดอน แม้แต่แถบหนองหญ้าไซซึ่งเคยแห้งแล้ง เมื่อระบบชลประทานเอื้อมถึงก็กลายเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีในเวลาต่อมา

กล่าวได้ว่า ตลาดสามชุกช่วงยุคบุกเบิกนับจาก พ.ศ.๒๔๖๐ จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ได้รับอันสงค้อย่างล้นเหลือจากนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริมอย่างแข็งขันให้ข้าวเป็นสินค้าส่งออกหลักประจำชาติ ผนวกกับแถบลุ่มแม่น้ำท่าจีนยังเป็นแหล่งทำนาอันดั่งต้นๆ และมีระบบ

ประตุน้ำชลมารคพิจารณ อำเภอสานบก ในยุคสมัยที่สายน้ำยังดูโส่งสวายตาพิศกับในปัจจุบัน

ภาพมุมสูงแสดงผังการจัดวางสิ่งปลูกสร้างในตลาดสามชุกในอดีตก็ปัจจุบันก็ยังเห็นรูปเป็นร่างไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก

ชลประทานแรกสุดในกลุ่มเจ้าพระยา คือ เขื่อนเจ้าพระยาแห่งเมืองชัยนาท เข้ามาเติมเต็ม ยุคสมัยนี้จึงเกิดตลาดค้าข้าวสำคัญๆ ขึ้นตลอดริมฝั่งแม่น้ำ ทำเงิน มองไปที่ตลาดสามชุกเพียงตลาดเดียวมีการสร้างโรงสีไฟขนาดใหญ่ ขึ้นในเขตย่านถึง ๓ แห่ง เพื่อรองรับปริมาณข้าวเปลือกจำนวนมากที่ถูกส่งมาขายในตลาด

สำหรับถ่านเป็นผลผลิตสำคัญของชาวป่าในยุคที่ป่าไม้ยังสมบูรณ์ และกิจกรรมโค่นไม้เผาถ่านยังกระทำได้อย่างเสรีไม่ผิดมาตรากฎหมายใด จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีการเปิดสัมปทานป่าไม้ทั่วราชอาณาจักร จึงส่งผลให้การทำไม้แปรรูป และกิจการเผาถ่านยิ่งเฟื่องฟูขึ้นไปอีก

เมื่อเข้าสู่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อีกสิ่งหนึ่งที่เข้ามาพลิกโฉมตลาดสามชุกให้ก้าวสู่ยุคเฟื่องฟูอย่างเต็มรูปแบบ นั่นคือ 'โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน' ของกรมชลประทาน ซึ่งประกอบด้วยโครงการต่างๆ กระจายไปตลอดทั้งลุ่มน้ำ โดยเฉพาะ 'โครงการสามชุก' ที่เริ่มทำการก่อสร้างมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๘ ประกอบด้วยประตูระบายน้ำชลมารคพิจารณ์

บรรยากาศ
งานประเพณีของชาวตลาดสามชุกในอดีต

โค้งน้ำเจ้าพระยาช่วงที่มีการอุดตันพองก่ายปริมาณน้ำท่าป้อนแม่น้ำท่าจีนโดยผ่านทางเขื่อนพลเทพ
(บันทึกภาพจากจุดเขมววัดธรรมามูลวรวิหารซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงเขาฝั่งอำเภอเมืองชัยนาท)

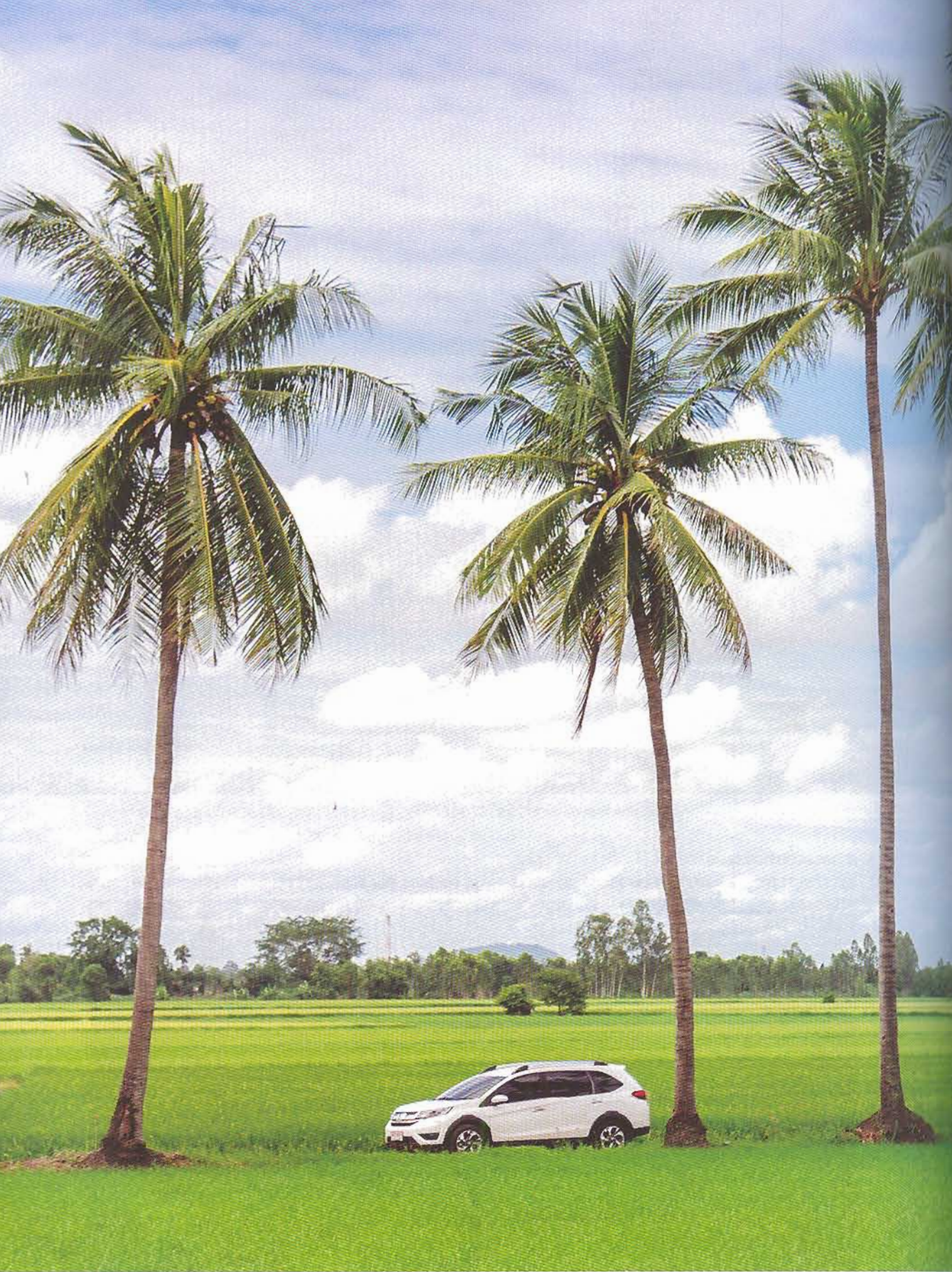
บริเวณปากคลองขุดที่ผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่แม่น้ำท่าจีน

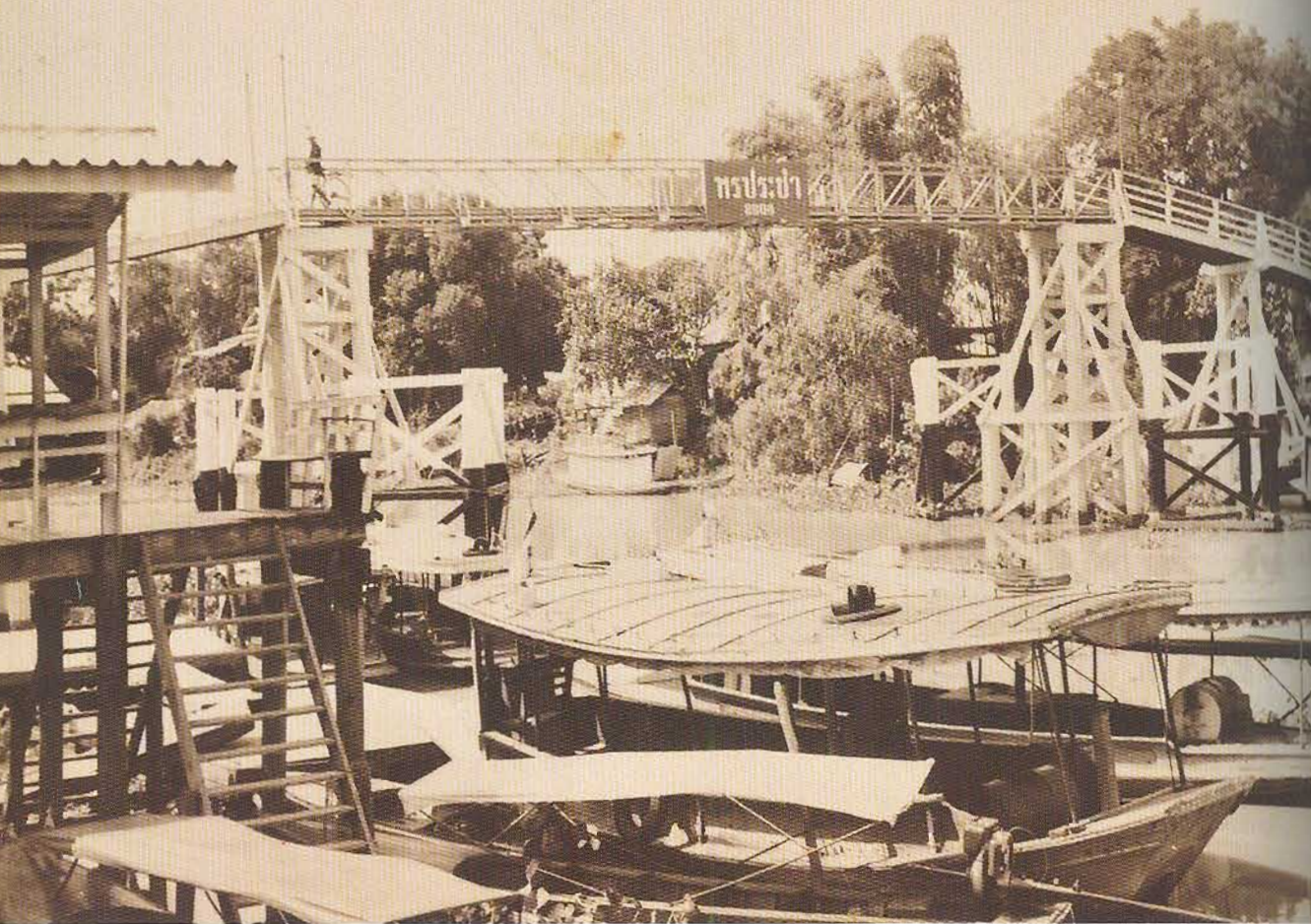
สภาพแวดล้อมช่วงต้นของแม่น้ำท่าจีน
ในเขตอำเภอดันคา จังหวัดชัยนาท ก่อนเข้าสู่พื้นที่อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

พื้นที่การเกษตรที่สมบูรณ์ในจังหวัดสุพรรณบุรีก็เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบชลประทานในลุ่มน้ำท่าจีน

สะพานพระประภาในยุคสมัยที่เรือเป็นพระเอกด้านการสัญจรของชุมชน

ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณา พร้อมทั้งระบบส่งน้ำและคลองส่งน้ำ ซึ่งก่อสร้างแล้วเสร็จราว พ.ศ. ๒๔๘๐ เพื่อเป็นที่ระลึกแก่ 'พระยาชลมารคพิจารณา' อดีตกรมทตน้ำ

นอกจากโครงการสามชุกจะส่งผลดีต่อการผลิตเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรให้ขยายตัวออกไปแล้ว ยังเปิดฉากให้การคมนาคมทางน้ำในลุ่มแม่น้ำท่าจีนถูกเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายอย่างกว้างไกล การเดินเรือเชื่อมต่อไปจนถึงด้านเหนือของแม่น้ำสุพรรณ ต่อเนื่องกับตลาดท้องถิ่นในเขตแม่น้ำเจ้าพระยา อีกหลายๆ แห่ง

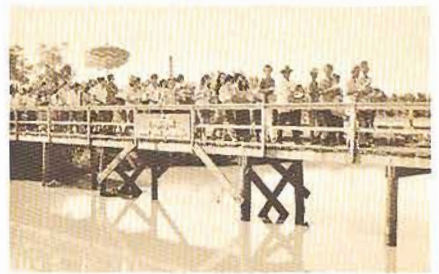
ในเวลานั้นการเดินทางเข้าออกลำน้ำท่าจีนของเรือสินค้านานาชาติล้วนต้องใช้ประตูเรือสัญจรชลมารคพิจารณาเป็นทางผ่าน เมื่อเรือจำนวนมหาศาลที่ขึ้นล่องในลำน้ำต้องจอดรอคิวเข้าออกประตูเรือ จึงเลือกตลาดสามชุกเป็นท่าน้ำจุดแวะพัก ฉากบรรยากาศของท่าหน้าตลาดสามชุกในยุคหนึ่งจึงคับคั่งโกลาหลเต็มล้นไปด้วยเหล่าพ่อค้าแม่ค้าที่คอยเสนอขายสินค้าให้แก่ผู้โดยสารที่แวะพัก กิจกรรมค้าในตลาดในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐

ลักษณะหน้าตาของเรือโดยสารที่สัญจรขึ้นล่องรับส่งผู้คนในแถบแม่น้ำท่าจีนในอดีต

จึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่วนในลำนํ้าคลองลําไ้ไปด้วยเรือน้อยใหญ่
แล่นอยู่ไม่ขาดสายทั้งเรือบรรทุกข้าวเปลือก เรือบรรทุกทราย เรือโยง เรือ
ลำปั่น เรือเมล์ เรือกลไฟ โดยเฉลี่ยแล้วมีปริมาณเรือเข้าออกประตูเรือ
สัญจรชลมารคพิจารณาแต่ละวันไม่น้อยกว่าสามร้อยลำ บวกรวมเข้ากับการ
เติบโตของกิจการเดินเรือโดยสารของ 'บริษัทสุพรรณฯ ขนส่ง จำกัด' ที่
อำนวยความสะดวกในการรับส่งผู้โดยสารที่สัญจรทางน้ำไปยังชุมชนต่างๆ
ที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย จึงกลายเป็นช่องทางสัญจรที่นำพาผู้คนจาก
ต่างถิ่นเดินทางเข้ามายังตลาดสามชุกอย่างไม่ขาดสาย หลังยุคสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ ตลาดสามชุกจึงมีการขยายขยายสร้างท่าหน้าสำหรับจอดเรือ
ประเภทต่างๆ รวมแล้วมากถึง ๖ ท่าด้วยกัน ได้แก่ ท่าเรือแพทักซ์ ท่าเรือ
สง ที่ใช้จอดเรือส่งสินค้าสารพัดชนิด ท่าเรือสีแดงเลือดหมูของบริษัท
สุพรรณฯ ขนส่ง จำกัด ท่าเรือแดง (ท่าเรือเมล์) ท่าเรือรับจ้าง และท่า
นายเจริญ ที่ใช้ขนถ่ายสินค้าหนักนานาชนิด

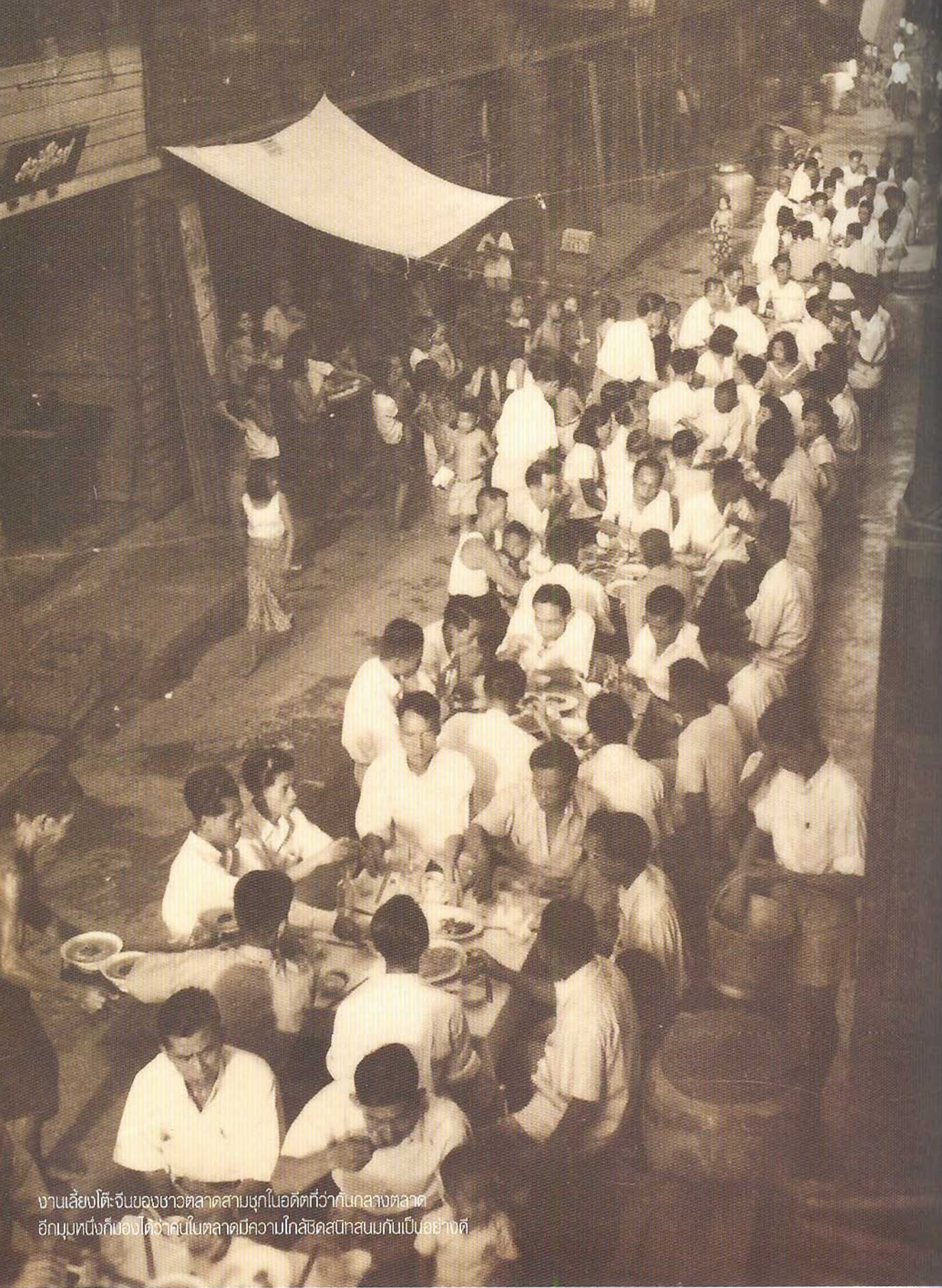
นอกจากนี้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ยังมีการก่อตั้งโรงงานน้ำตาลที่บ้าน
บางขวาง ในเขตอำเภอสามชุก ซึ่งถือเป็นโรงงานผลิตน้ำตาลทรายขาว
พิเศษ ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๓ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ในสมัยนั้น สะท้อนให้เห็นว่ารอบๆ พื้นที่สามชุก คือแหล่งปลูกผลิ้อย

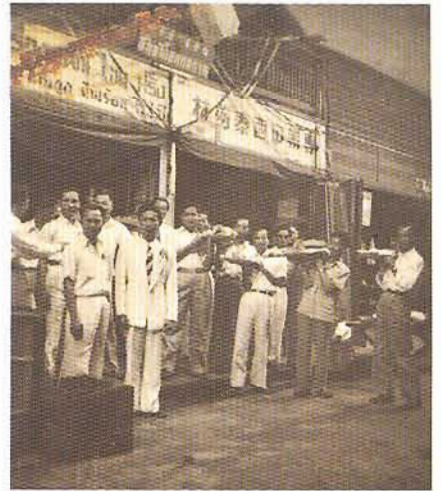
การเจริญเติบโตของเมืองสามชุก
เห็นได้จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น
และงานพิธีที่จัดขึ้นทั้งงานแต่งงาน งานบวช
งานขึ้นบ้านใหม่ และงานบุญประเพณีต่างๆ

เมื่อการเกษตรในพื้นที่มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง
โรงงานแปรรูปสินค้าทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นโรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล ก็เริ่มทยอยเข้ามาตั้งในพื้นที่อำเภอสามชุกมากขึ้น

งานเลี้ยงโต๊ะจีนของชาวตลาดสามชุกในอดีตที่ว่างานกลางตลาด
อีกมุมหนึ่งก็มองเห็นได้ว่าคนในตลาดมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างดี

เมื่อเศรษฐกิจการค้ามีความเจริญก้าวหน้ามั่นคงกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว
ส่งผลให้ผู้คนในตลาดสามชุกมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดลูกหลานชาวสามชุกมาจนถึงปัจจุบัน
และเกิดความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดีจนสามารถธำรงตัวตนของตลาดสามชุกมาได้จนถึงปัจจุบัน

ร้านถ่ายรูปกลางตลาดสามชุก
ที่ในปัจจุบันก็ยังเปิดให้บริการอยู่
โดยนอกจากจะถ่ายรูปเป็นหลักแล้วยังทำหน้าที่
เป็นแหล่งเรียนรู้สะท้อนเรื่องราวในอดีตของชุมชน
ตลาดสามชุกได้เป็นอย่างดี

ที่มีศักยภาพป้อนเข้าสู่โรงงานน้ำตาลได้ในปริมาณมหาศาล ตลาดสามชุก
ยุคนี้จึงก้าวไปสู่สถานะศูนย์กลางภาคการเกษตรอย่างเต็มตัว

ว่ากันว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงยุค ๒๕๒๐ ถือเป็นยุครุ่งเรือง
ทางการค้าที่สุดของตลาดสามชุก มีผู้คนมาจับจ่ายซื้อสินค้าทางเรืออย่าง
คึกคัก โดยเฉพาะเงินจะสะพัดไปทั่วตลาดเมื่อถึงช่วงหมดฤดูทำนา ในยุคนั้น
สามชุกมีร้านขายทองที่เปิดขายถึงสามทุ่มมากกว่า ๑๐ ร้านต้อนรับ
ชาวบ้านที่นำข้าวเปลือกมาขายแล้วซื้อทองไปเก็บสะสม

ธนาคารพาณิชย์ยุคสาขาขึ้นในตลาดสามชุกถึง ๗ แห่ง ร้านโชห่วย
ผุดขึ้นราว ๔ ถึง ๕ ร้านทุกซอย ขายได้วันละเฉียดหมื่น ในยุค พ.ศ.
๒๕๐๐ ที่ราคาทองบาทละ ๓๖๐ ร้านขายหมาก พริก หอม กระเทียม
น้ำปลา ไปจนถึงสินค้าในครัวเรือนอื่นๆ ขายกันคึกคักทั้งแถวริมแม่น้ำ
และบนแผงลอยตลาดเก่าแก่เขี้ยว ร้านขายอุปกรณ์ทำนาทั้ง มีด เคียว เปิด
สะพัด ๓ - ๔ ร้าน ที่ทำนํ้ามีปั้มนํ้ามันบริการเรือถึง ๓ แห่ง ริมน้ำและ

บรรยากาศความพลุกพล่านของย่านการค้าบริเวณหน้าว่าการอำเภอสามชุก
ที่อยู่แบบติดตลแม่น้ำท่าจีนในราวปี ๒๕๐๐ ก่อนกาลที่เส้นทางถนนจะรุกล้ำเข้าสู่อำเภอสามชุกและพื้นที่ใกล้เคียง

ชุมชนริมน้ำตลาดสามชุกที่มีความมั่นคง
เป็นศูนย์รวมการค้าขายพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งของลำน้ำท่าจีนในช่วงเกือบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

ละแวกใกล้ท่าเรือ ร้านกาแฟ เปิดชงขายกันจ้าละหวั่น ไม่ต่ำกว่า ๕ ถึง ๖ เจ้า แม้แต่สถานบันเทิงซึ่งเป็นกิจการที่ล้าสมัยมากๆ ในเวลานั้นก็ยัง ผุดขึ้นกลางตลาด...

ตลาดสามชุกผงาดอหังการขึ้นเป็นชุมทางการค้าที่ยิ่งใหญ่ จะเป็นสองรองก็เพียงแค่ตลาดอำเภอเมืองสุพรรณฯ เท่านั้น

กาลครั้งนั้น เสียงระฆังจากเรือเมล์แดงที่นายท้ายเรือได้ชักสายดังแังกๆ กังวานดังไปทั่วห้องเครื่อง เป็นสัญญาณให้เรือทั้งลำเดินหน้าทั้งแม่น้ำและเรือเมล์โดยสารต่างเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยบุกเบิกเปิดฉากความเจริญจากทุกสารทิศให้เดินทางเข้ามาสู่สามชุก...

หากแต่เป็น 'ถนน' ต่างหากที่พราวพาความเจริญ และชีวิตชีวาของตลาดสามชุกให้มอดดับลง...

ธนาคารพาณิชย์ก็เข้ามาดำเนินธุรกิจในพื้นที่ แสดงถึงความเจริญ และสถานะการเป็นศูนย์กลางการค้าในแถบลุ่มน้ำท่าจีนของเมืองสามชุก

ท่าตลาดศรีประจันต์
ก็ในอดีตมีความพลุกพล่านเต็มไปด้วยผู้คนสัญจรไปมา
แต่ปัจจุบันมีแต่ความเงียบเหงาเนื่องจากทบดยุค
ของการเดินทางทางน้ำไปแม่น้ำท่าจีน

ประตูน้ำชลมารคพิจารณ์
ตั้งอยู่เหนือที่ตั้งตลาดสามชุกไปตามลำน้ำท่าจีน
ในเขตอำเภอสามชุก

๕..

เมือสายน้ำซบเซา สามชุกจึงเกรำข้าม

สายน้ำเริ่มซึมเซาเมื่อทางเกวียนเปลี่ยนสู่ลูกรัง และบ้ายโคมไปเป็นถนนลาดยาง เมื่อถนนที่เปรียบเสมือน 'มังกรบก' ไหล่รุกขี 'มังกรนที' นั่นคือ แม่น้ำ ไฉนเลยวิถีตลาดริมน้ำที่เคยแข็งแรง เกวียนไกร จะยืนหยัดต้านทานกระแสธารแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดรอดฝั่ง...

เมื่อเรือเมล์โดยสารที่เคยเป็นดังลมหายใจของผู้คนในลุ่มน้ำสุพรรณเริ่มอำลาห่างหายไปจากลำน้ำตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๐ กระทั่งเมื่อความนิยมสัญจรทางน้ำสิ้นสุดลงราว พ.ศ.๒๕๒๐ นับแต่นั้นมาโครงข่ายถนนก็เข้ามาพรากรความรุ่งเรืองของสามชุกให้จากไป

หลังทศวรรษ ๒๕๒๐ นับจากนโยบายภาครัฐที่รุดเร่งพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการคมนาคมทางบกอย่างก้าวกระโดด เปิดฉากให้ถนนหลายสายเริ่มตัดตึงเข้าสู่แถบถิ่นทุรกันดาร ความเจริญที่มากับถนนเริ่มซอกซอนรุกไล่ไปทั่ว แต่ถึงแม้ถนนสายแรก 'สามชุก - หนองหญ้าไซ' จะตัดเข้าถึงตลาดสามชุก แต่ทางเกวียนในยุคนุกเบิกตลาดก็ยังถูกแปรเปลี่ยนเป็นถนนลูกรังใน พ.ศ.๒๕๒๓ และกินเวลายาวนานอีกกว่า ๓ ปี กว่าที่ถนนคลุกฝุ่นเต็มไปด้วยหลุมบ่อจะแปลงโฉมมาสู่ถนนลาดยาง ตลาดสามชุกในช่วงนี้จึงคล้ายถูกตัดขาดจากภายนอก ทั้งเส้นทางน้ำก็ปิดฉากอำลา ส่วนเส้นทางถนนก็ไร้ซึ่งความสะดวกใดๆ ทำให้ผู้คนที่เคยเข้ามาจับจ่ายสินค้าในสามชุกต่างบ้ายหน้าไปหาตลาดแห่งอื่นแทน นี่คือการเหตุปัจจัยที่กระตุ้นให้ตลาดสามชุกเริ่มต้นซบเซา

เมื่อเกิดการแย่งแบ่งเขตปกครองใหม่ นั่นคือ การเกิดขึ้นของอำเภอหนองหญ้าไซ และอำเภอด่านช้าง สองอำเภอใหม่ในช่วง พ.ศ.๒๕๒๖ - ๒๕๒๘ ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอสามชุก บทบาทการเป็นศูนย์กลางปกครองของสามชุกจึงลดน้อยลง ข้าราชการ ผู้คนเก่าๆ เริ่มทยอยย้ายถิ่นออกไปอยู่รอบนอก ส่วนผู้คนที่เดินทางเข้ามาติดต่อในอำเภอก็เบาบางลงอย่างเห็นได้ชัด

กระทั่งเมื่อทางหลวงหมายเลข ๓๔๐ ซึ่งกว้างขวางขนาดสี่เลนเริ่มพาดผ่านจากตลิ่งชัน (กรุงเทพฯ) สุพรรณฯ ชัยนาท ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๐ - ๒๕๔๐ โฉมหน้าของเมืองก็เปลี่ยนไป บรรดาออฟฟิศสถานที่ราชการที่เคยกระจุกในชุมชนสามชุกต่างทยอยขยับย้ายออกไปปลูกสร้างใหม่ ขิดไกลถนนสาย ๓๔๐ ที่กำลังเนื้อหอมพุ่ง วิธีการจับจ่าย และเม็ดเงินในกระเป๋าคู่คนถูกดูดตึงไปเสาะซื้อสินค้าจากแหล่งแห่งอื่นที่อยู่ใกล้ชิดถนนหลวงสายใหม่แทน ก่อนจะก้าวเข้าสู่ยุคฟองสบู่แตกโพละ เศรษฐกิจตกต่ำสุดขีดใน พ.ศ.๒๕๔๐ ก็เกิดปรากฏการณ์ 'ตลาดนัด' ที่ความนิยม

ยุคเริ่มต้นของถนนนำมาซึ่งบทบาทที่ลดน้อยลงของเส้นทางคมนาคมทางเรือ แนวโน้มการขยายตัวของพื้นที่เศรษฐกิจการค้า เริ่มกระจายออกห่างจากริมฝั่งน้ำไปเกาะอยู่ตามสองฟากฝั่งถนนส่งผลให้ตลาดริมน้ำสามชุกค่อยๆ ลดความสำคัญลงไปตามสภาพการณ์ความเป็นจริง

ถูกจัดติดอย่างรวดเร็ว ตลาดนัดสัปดาห์ไปทั่ว ทั้งคลองตัว มีประเภทสินค้า หลากหลายแปลกใหม่ และเข้าถึงชุมชนแต่ละแห่งอย่างสะดวกดาย ผู้คนรอบตลาดสามชุกไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาซื้อขายสินค้าในตลาดริมน้ำอีกต่อไป

เมื่อตลาดร้างคนเดิน เงินที่เคยหมุนคล่องก็เข้าสู่โหมดฝืดเคือง ร้านค้าซบเซาและเริ่มทยอยปิดตัวลงทั้งในซอย ๑ ซอย ๒ พร้อมกันนั้น ความเสื่อมทรุดของบ้านเรือนอาคารแถวไม้เก่าแก่ก็เริ่มปรากฏ ทั้งผุพังทรุดโทรม เจ้าของห้องนั่งจับเฝ้าเงิบเหงาเฝ้าร้านอย่างไรชีวิตชีวา และเมื่อห้างค้าปลีกข้ามชาติขนาดมหึมา รุกคืบเข้ามาเปิดกิจการในท้องถิ่น ความรุ่งเรืองของตลาดสามชุกจึงถูกรุดม่านลงแทบสิ้นลมปราณ

สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นกับทุกย่านเมืองและตลาดริมแม่น้ำทุกแห่ง ทั้งในเขตเจ้าพระยา และท่าจีน เมื่อผู้คนเปลี่ยนไลฟ์สไตล์มาเดินทางด้วยรถยนต์ และขนส่งสินค้าทางบก ย่านการค้าและเมืองริมแม่น้ำจึงร้างราแทบไม่มีผู้คนอยู่อาศัย

การล้มลงของตลาดสามชุกครั้งนั้นนำพาไปสู่เหตุการณ์ต่างๆ มากมายกระทั่งถึงขั้นล่มสลายที่สามชุกเกือบจะถูกไล่ออกจากถาวร จบลิ้นตำนานแห่งชุมชนการค้าริมแม่น้ำท่าจีนอายุนับร้อยปีไปตลอดกาล...

ทางหลวงหมายเลข ๓๔๐
เส้นทางสัญจรหลักจากกรุงเทพมหานคร
ไปยังจังหวัดสุพรรณบุรี และชัยนาท

การจัดงานเทศกาลสงกรานต์
ของลูกหลานชาวตลาดสามชุกในปัจจุบัน
ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการรวมกลุ่มหันหน้าปรึกษา
หารือกันถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง
ให้เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชน
อย่างแท้จริง

เวทีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
ของชาวตลาดสามชุกในปัจจุบันถึงอนาคตของชุมชน
โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเข้าร่วม
แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๖.. ยุทธการโล้เรือ

กับการลูกเรือ (อนุรักษ์) ของคนสามชุก

เกือบยี่สิบปีมาแล้ว... หากวันนั้น ภูมิทัศน์ทางชีวิตของชาวสามชุก
ไม่แข็งแกร่งพอ ชื่อ 'สามชุก ตลาดร้อยปี' พหิพจน์ที่ชาวบ้านอันเปี่ยม
ไปด้วยชีวิตชีวา ก็อาจไม่ปรากฏจนถึงวันนี้

พ.ศ. ๒๕๔๒ ความวิตกกังวลได้บังเกิดแก่ชาวสามชุกอย่างขีดสุด
เมื่อกรมธนารักษ์ เจ้าของพื้นที่ผู้ดูแลที่ราชพัสดุซึ่งเห็นความชอบของ
ตลาดมายาวนานกว่าสองทศวรรษได้คิดโครงการปรับปรุงที่ดินใหม่ด้วย
การเข้ารื้ออาคารแถวไม้โบราณทั้งในซอย ๑ และ ๒ เพื่อปลูกสร้างอาคาร
พาณิชย์แบบตึกทันสมัยเอาไว้ให้เกิดมรรคผลเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นกว่าเดิม

กระแสความคิดในชุมชนเวลานั้นจึงแตกปะทุออกเป็นสองขั้วฝ่าย
ชัดเจน "รื้อ หรือ ไม่รื้อ" กลุ่มหนุเรือเชื่อว่าเมื่อสามชุกเปลี่ยนโฉมเป็น
อาคารทันสมัย ถนนสายใหญ่ตัดผ่านนำรถราแล่นเข้ามาสะดวกการค้า
ก็อาจฟื้นกลับ ขณะที่ปากคัดค้านต่างเกรงกังวลว่าคูหาอาคารที่ผุดขึ้นมา
จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวตลาด ทั้งกระแทกสิทธิการอยู่อาศัย รวม
ถึงหนี้สินที่ย่อมพอกพูนทวีขึ้น พวกเขาคิดว่า... คนในชุมชนสมควรร่วม
กันอนุรักษ์อาคารเก่า ซึ่งยังคงมีคุณค่าทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ และในด้าน
สถาปัตยกรรมเอาไว้ต่อไป

ถึงปี ๒๕๔๓ 'คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์' ซึ่งเกิด
จากการรวมตัวของชาวชุมชนคนสำคัญๆ เพื่อร่วมคิดอ่านกอบกู้วิกฤต
เศรษฐกิจของตลาดจึงเกิดขึ้น มี 'นายพงษ์วิน ชัยวิรัตน์' นายกเทศมนตรี
ตำบลสามชุก ผู้เป็นลูกหลานชาวตลาด เข้ามารับบทบาทเป็นประธาน
คณะกรรมการฯ เมื่อถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ ชาวตลาดจึงร่วมเปิด
ประชุมหารือถึงปัญหานี้อย่างเป็นทางการ ในวงเสวนายังมี 'ดร. สมเกียรติ
อ่อนวิมล' สื่อมวลชนอาวุโสเลือดเนื้อเชื้อไขสามชุกเข้าร่วมขบคิด และให้
ทัศนะว่า... "การรื้อตลาดเป็นเรื่องง่าย ใช้เวลาเพียงไม่นานก็รื้อเสร็จ แต่
การสร้างขึ้นมาใหม่ให้เหมือนเดิม ย่อมเป็นไปได้ยากแล้ว" และชาวตลาด
ส่วนหนึ่งยังกังวลต่ออนาคตว่า หากอาคารพาณิชย์สร้างขึ้นใหม่ แต่การค้า
ขายยังทรุดตายเป็นเช่นเดิม ไม่มีเงินส่งธนาคารแล้วใครจะรับผิดชอบ !

บทสรุปในที่ประชุมจึงนำไปสู่มติให้เก็บรักษาตลาดสามชุกเอาไว้
แล้วหาทางพัฒนาตลาดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนและเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อกอบกู้เศรษฐกิจที่ซบเซาให้กลับคืนมา...

การสังคายนาตลาดจึงเกิดขึ้น เริ่มจากชาวสามชุกช่วยกันปรับปรุง
พัฒนาในด้านความสะอาด จัดระบบระเบียบภายในให้มีมาตรฐานสูงขึ้น
อีกด้านก็ช่วยกันขุดค้น เสาะหารากเหง้าภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีคุณค่า แล้ว

การจัดงานเทศกาลสงกรานต์ปี ๒๕๕๘ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อกตเวทิตาต่อผู้สูงอายุของชาวตลาดสามชุก

นำมาบัดฝุ่นเผยแพร่ออกไป คณะกรรมการฯ เริ่มแบ่งฝ่ายการทำงาน ทั้งฝ่ายงานวิชาการ ฝ่ายพัฒนา - ปรับปรุงตลาด ฝ่ายเศรษฐกิจ ไปจนถึงฝ่ายพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีชาวชุมชนชนชั้นอาสาเข้ามาร่วมทำงานจากหลายสาขาอาชีพอย่างน่าชื่นใจ ทั้งครู - อาจารย์ พยาบาล พ่อค้า ไปจนถึงข้าราชการบำนาญ แม้พวกเขาจะต้องต่อสู้ถกเถียงผ่านปัญหามากมาย แต่ก็เป็นการบ่มเพาะประสบการณ์ทำงานใน 'ภาคประชาชน' ของชาวตลาดสามชุกให้มีความเข้มแข็ง และประสบความสำเร็จระดับชาติในกาลต่อมา

แต่ถึงแม้ว่าภารกิจการพัฒนาตลาดสามชุกโดยคนในชุมชนเองจะดำเนินไปอย่างเข้มข้นจนเข้าสู่ยุคที่ 'สามชุก ตลาดร้อยปี' เปิดตัวออกสู่สาธารณะ มีชื่อเสียงไปทั่วสารทิศแล้วก็ตาม หากแต่ปมขัดแย้งระหว่างกรมธนารักษ์กับชุมชนในประเด็น 'รื้อ - ไม่รื้อ' ก็ยังไม่มีความแน่ชัด จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งกรมธนารักษ์ส่งหนังสือไปถึงกรมศิลปากรเพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โดย กรมศิลปฯ ส่งความเห็นยืนยันกลับมาว่า...

"...ตลาดสามชุกมีคุณค่าทั้งในด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน และมีอาคารพื้นที่ทรงคุณค่า คู่ควรอนุรักษ์ไว้เป็นโบราณสถานในรูปแบบของย่านประวัติศาสตร์ต่อไป..."

ความเห็นของกรมศิลปฯ เป็นดังตราประทับ 'ความชอบธรรม' และเป็น 'ชัยชนะ' ร่วมกันของชาวสามชุกที่ได้ลุกขึ้นมาฟื้นฟู พัฒนาย่านการค้าถิ่นเกิดของตนเอาไว้ด้วยความพากเพียร !

การประชุมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตลาดสามชุก โดยคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์

การประชุมแสดงความคิดเห็น
และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน
โดยคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์
กลไกสำคัญที่สร้างความกลมเกลียวภาคี
และนำมาซึ่งความสำเร็จของตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี
ในยุคสมัยปัจจุบัน

๗.

เส้นทางเมืองน่าอยู่ กับเกียรติสยามของสามชุก

“งานออร์รอยตีที่สามชุก ครั้งที่ ๑” เกิดขึ้นในปี ๒๕๔๕ ถือเป็นกิจกรรม
ปฐมบทที่จัดขึ้นโดยคนในชุมชน ที่สรรค์สร้างแรงบันดาลใจ ก่อเกิดพลัง
ทางบวกแห่งการรวมตัวได้อย่างเกินคาด นอกจากได้รับอาหารจากรสมือ
และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการกินของสามชุกที่เคยถูกชุกซ่อนจะได้รับ
การบอกกล่าวออกไปแล้ว ห้วงเวลานั้นยังได้นำพาผู้คนเก่าๆ ที่ย้ายถิ่น
ออกไป ได้หวนกลับมาเยี่ยมเยือนบ้าน และชุมชนริมน้ำอีกครั้ง “วันรวม
ญาติ” อันแสนอุ่นของคนสามชุกจึงเกิดขึ้นโดยมิได้นัดหมาย

เมื่อความเข้มแข็งบังเกิด ปีเดียวกันนั้น ‘มูลนิธิชุมชนไท’ จึงเข้ามา
ชักชวนให้ชาวชุมชนร่วมทำงานภายใต้ ‘โครงการปฏิบัติการชุมชน และ
เมืองน่าอยู่’ โดยเมืองคึกครั่งต่างๆ ทั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รวมไปถึง มูลนิธิเล็ก -
ประไพ วิริยะพันธุ์ เข้ามาร่วมสนับสนุนอย่างคึกคัก กระทั่ง พ.ศ.๒๕๔๖
ปีถัดมา สามชุกจึงได้รับเกียรติให้เป็น ๑ ใน ๑๒ เมืองนำร่องในโครงการฯ
เมืองน่าอยู่ เพื่อดำเนินการพัฒนาเมืองเก่า โดยมีเจ้าหน้าที่ บุคคลากร

แนวทางการพัฒนาที่เน้นการอนุรักษ์วิถีในอดีตให้คงอยู่ของชาวตลาดสามชุก นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีสูง
เพราะหลังจากที่เปิดตัวอย่างเป็นทางการบรรยากาศความคึกคักของตลาดสามชุก ๑๐๐ ปีก็เริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้นเรื่อยๆ

เชื่อว่าการดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงของตลาดสามชุกในยุคสมัยปัจจุบัน
จะเป็นแนวทางให้คนรุ่นใหม่มีความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าของวิถีดั้งเดิมและสามารถประยุกต์ให้เข้ากับพัฒนาการใหม่ๆ ได้อย่างเหมาะสม

มากประสบการณ์จากภายนอก เข้ามาร่วมคิดร่วมสร้างกับคณะกรรมการ
ตลาด ให้ชุมชนได้เคลื่อนพัฒนาไปข้างหน้าด้วยพลังของตัวเองจนประสบ
ผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง...

ถึงเวลานี้ ชาวสามชุกเริ่มเปิดโลกทัศน์ออกเดินทางไปทั่วประเทศ
เพื่อตุงานด้านอนุรักษ์ การพัฒนาท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อหันกลับ
มาฟื้นฟูตลาดเก่าของตน โดยเฉพาะการเยี่ยมชม 'บ้านพิพิธภัณฑ' ของ
'อาจารย์เอก นาวิกมูล' ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจชั้นเยี่ยมให้ชาวสามชุก
มองเห็นคุณค่าในอดีตของตนที่มีอยู่อย่างเข้มแข็ง นำมาสู่การจัดกิจกรรม
ที่เยี่ยมไปด้วยคุณค่าและจุดขายทั้ง 'กิจกรรมภาพเก่าเล่าตำนานสามชุก'
และ 'กิจกรรมบ้านพูดได้' ที่คนสามชุกร่วมกันเล่าขานเรื่องราวของ
ครอบครัวผ่านภาพถ่ายไปเก่าๆ และข้าวของเครื่องใช้ในอดีตที่ล้วนยัง
ตรึงในความทรงจำให้คนข้างนอกรับรู้

ความคึกคักของงานอร่อยดีครั้งที่ ๑๔
ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาร่วมงานอย่างแน่นขนัด
ไม่น้อยหน้า ๑๓ ครั้งแรกที่เคยจัดกันมา

แผนผังตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี แสดงที่ตั้งสถานที่สำคัญ และร้านค้าที่น่าสนใจ

๑. ที่ว่าการอำเภอ

๔. ร้านข้าว

๗. ร้านหมู

๙. ร้านของชำบ้าน

๑๑. ร้านปลา

๑๓. ร้านผลไม้

๒. ร้านกาแฟ

๕. ร้านขนม

๘. ร้านเสื้อผ้า

๑๐. ร้านเครื่องใช้

๑๒. ร้านยา

๑๔. ร้านเครื่องใช้

๓. ร้านขนม

๖. ร้านขนม

๑๕. ร้านขนม

๑๖. ร้านขนม

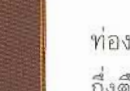
๑๗. ร้านขนม

๑๘. ร้านขนม

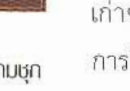
๑๙. ร้านขนม

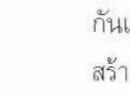
๒๐. ร้านขนม

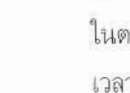
๒๑. ร้านขนม

๒๒. ร้านขนม

๒๓. ร้านขนม

๒๔. ร้านขนม

๒๕. ร้านขนม

รางวัลเกียรติยศ
และเป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านตลาดสามชุก
ที่ได้รับจากยูเนสโก

พร้อมกับการปรับปรุงพัฒนาด้านให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวสามชุกก็ได้ใช้ชีวิตใหม่ให้กับบ้านโบราณกึ่งไม่กึ่งตึกสามชั้นของ 'ขุนจำนงจิราภักษ์' อดีตคหบดีเก่า ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนบอกเล่าเรื่องราวของตลาดสามชุกในทุกมิติอย่างมีชีวิตชีวา

เมื่อถึงเดือนธันวาคม ๒๕๔๗ ป้ายนามตัวตน 'สามชุกตลาดร้อยปี' ที่เคยถูกปิดซ่อนซบเซามาตลอด ๒ ทศวรรษ ก็ถูกเปิดออกสู่ภายนอก เสน่ห์เก่าๆ ความมีชีวิตชีวาของตลาดเรือนแถวไม้ริมแม่น้ำสุพรรณ อาหารการกินสำหรับท้องถิ่นแท้ๆ ที่เปี่ยมรสชาติและหลั้มลองที่ไหนไม่ได้ บวกพร้อมกับอัยยาศัย มิตรไมตรีจากพ่อค้าแม่ค้า การต้อนรับขับสู้ที่อบอุ่นเป็นกันเอง การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของสื่อสารมวลชนแทบทุกแขนง ได้สร้างกระแสแบบปากต่อปากนำพาผู้คน นักท่องเที่ยวหลังไหล่นะเวียนเข้ามาเที่ยวชม เยี่ยมมองข้าวของเครื่องใช้ เดินจับจ่าย และลิ้มลองอาหารในตลาดสามชุกกันอย่างคับคั่ง ชนิดที่มาแล้วก็ยังกลับมาอีกไม่รู้เบื่อ ในเวลาถัดมาไม่นาน อีกด้านหนึ่ง ชื่อของตลาดสามชุกจึงถูกยกขึ้นเป็นแหล่ง

เรียนรู้ศึกษาดูงานในด้านพัฒนาฟื้นฟูชุมชนเก่า ที่มีคณะดูงานต่างๆ พากันแวะเวียนกันเข้ามาเยือน เพื่อเรียนรู้กระบวนการคิดการทำงานของคณะกรรมการฯ ตลาดชนิดที่หัวบันไดไม่เคยแห้ง

เกียรติยศรางวัลทองคำ สดากันต่างๆ มอบให้แก่ชาวชุมชน จากการทำงานหนักจนพลิกฟื้นเศรษฐกิจ ควบคู่กับการอนุรักษ์ร่องรอยมรดกของชุมชนดั้งเดิมจนกลายเป็นสมบัติอันมีชีวิตให้กับคนรุ่นหลังไว้ ได้หลังไหลเข้ามา โดยเฉพาะสองรางวัลล้ำค่า นั่นคือ “รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทองค์กร” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และเกียรติยศระดับโลกที่ ‘องค์การยูเนสโก’ ประกาศให้ตลาดสามชุกเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ได้รับ “รางวัลอนุรักษ์ระดับดี” ประจำปี ๒๕๕๒ ใน ‘โครงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมแห่งภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก หรือ Award of Merit’

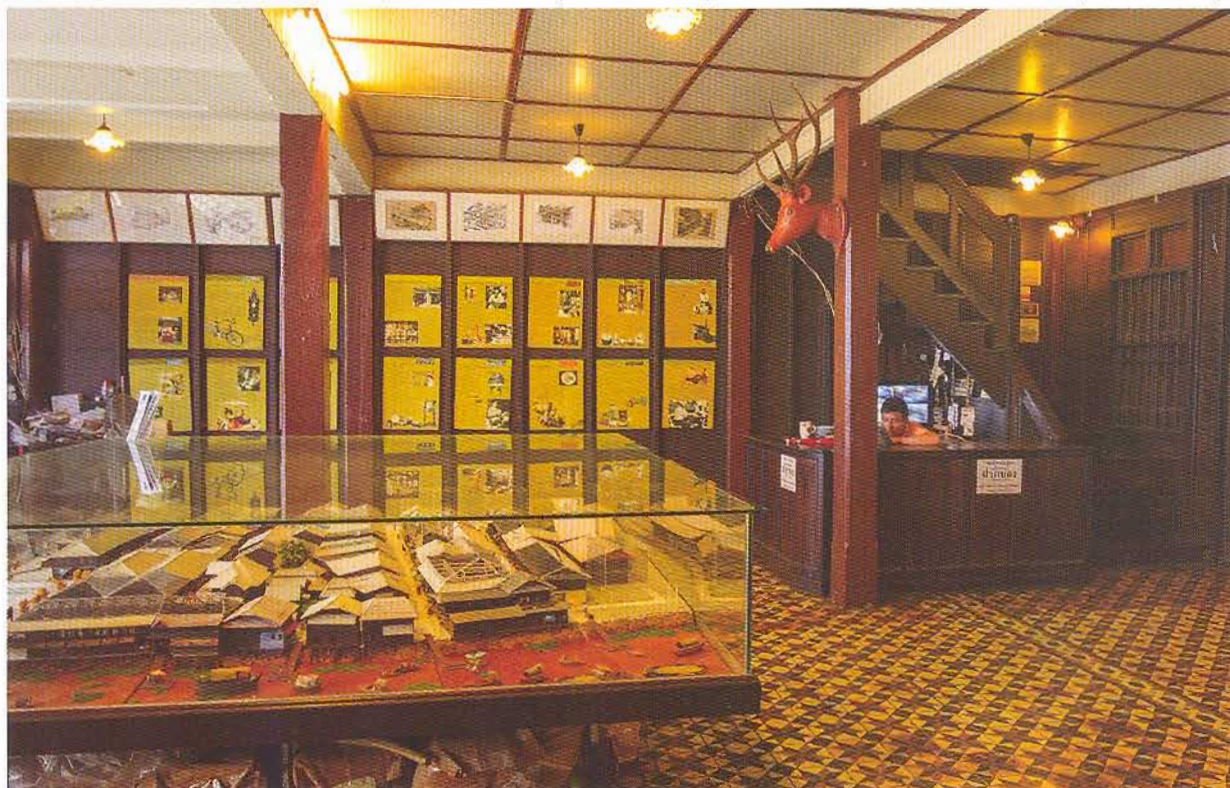
นี่คือเกียรติแห่งสยามที่สามชุกสมควรได้รับอย่างแท้จริง...

รางวัลเกียรติยศ

และเป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านตลาดสามชุก ที่ได้รับจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์

บ้านโบราณทั้งไม้ทั้งตึกของขุนจ่านจันารักษ์
ก็ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนจัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาในด้านต่างๆ ของตลาดสามชุก

ร้านค้าที่ตั้งเรียงรายอยู่บริเวณหัวมุมถนนซอย ๑ ใกล้ๆ สะพานพระประชา และที่ว่าการอำเภอสามชุก

เครื่องคั่วกาแฟแบบดั้งเดิม
ที่คู่กันที่ท่าทำน้ำโห่ทางจากร้านมากนิค
ส่งกลิ่นหอมของกาแฟไปทั่วบริเวณ

๘..

เยี่ยมมอมสามชุก... พิพิธภัณฑ์ตลาดมีชีวิต

ทางเดินซอยแคบแต่พร้อมสรรพด้วยระเบียบ สะอาดสะอ้าน มีสินค้า
ละลานตา และอาหารท้องถิ่นสารพัดเมนูวางขายเรียงรายท่ามกลางเสียง
ร้องเรียกเจ๊อยแจ้วจากแม่ค้าพ่อขายให้ผู้คนที่สัญจรผ่านแวะชิมแวะชม
ด้วยสนนราคาที่ยุติธรรมเป็นกันเอง

ภายในร้านรวงอาคารไม้พาณิชย์ เครื่องใช้ไม้สอยจากยุคคุณปู่ยัง
หนุ่ม สมัยคุณยายยังสาวถูกจัดตั้งวางอย่างพิถีพิถัน สะท้อนความเป็น
'พิพิธภัณฑ์ตลาดที่มีชีวิต' ประตูปานเพี้ยมยาวเหยียดของห้องแถวแต่ละ
คูหาถูกดึงอ้าเปิดต้อนรับผู้คนจากภายนอกให้ก้าวเข้าสู่ตลาดสามชุกที่อยู่
คู่แม่น้ำสุพรรณมานับร้อยปี และนับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นต้นมา สามชุก
ก็ขึ้นแท่นติดอันดับตลาดที่มีเสน่ห์และมีแรงแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยว
ให้เข้ามาเยือนได้มากที่สุด...

ร้านรวงและแผงลอยมากกว่า ๓๐๐ ร้าน คือส่วนประกอบหลักที่สร้างชีวิตชีวาให้กับตลาดสามชุกมาโดยตลอด น่าภูมิใจที่กิจการเหล่านี้มากกว่าร้อยละ ๘๐ ยังมีเจ้าของเป็นชาวสามชุกเอง ที่คงยืนหยัดสืบทอดการค้าอย่างเหนียวแน่น ๓ ชั่วโมงคนเข้าไปแล้ว

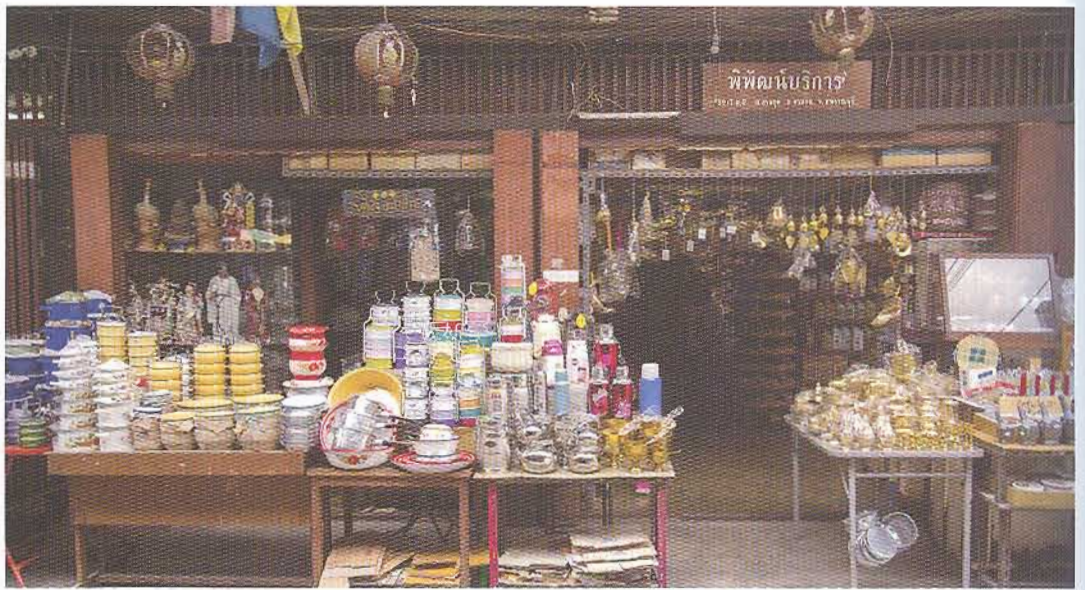
ที่หัวมุมต้น “ซอย ๑” ‘ร้านกาแฟท่าเรือสง’ ปักหลักอยู่ใกล้เชิง ‘สะพานพรประชา’ ที่ทอดข้ามแม่น้ำสุพรรณไปสู่อีกฝั่งอำเภอ เปรียบดังโลโก้ของตลาด มี ‘เจ๊ม่วยเล็ก - เจ๊ซิ่ง’ สองพี่น้องตระกูลคิวนั้นตัวจริงเป็นเจ้าของ จากสมัยเตี้ยยุคปี ๒๔๙๐ ที่เคยเปิดขายอยู่บริเวณท่าเรือสงริมน้ำซอย ๒ ก่อนขยายขยายมาเปิดที่ซอย ๑ ตั้งแต่ ปี ๒๕๐๘ เรื่อยมา กาแฟโบราณของร้านยังคงใช้เครื่องแก้วแบบดั้งเดิมมีบรรยากาศอบอุ่นเหงๆ ผสมผสานทั้งชีวิตผู้คน บทสนทนา และกลิ่นอายย้อนยุค ปะปนกับเสียงชงกาแฟ คนนั่งน้ำตาลในแก้วของคนขายอย่างระมัดระวังชิมมันตลอดวัน

ภาพบรรยากาศเก่าๆของการคัดเลือกเมล็ดกาแฟในสมัยเตี้ยราวปี ๒๔๙๐ ที่ถึงวันนี้ทายาทก็ยังคงสืบทอดกิจการสร้างความกระชุ่มกระชวยให้กับลูกค้าที่นิยมชมชอบรสชาติและความหอมกรุ่นกลิ่นกาแฟตำรับโบราณย้อนยุค

บรรยากาศร้านกาแฟท่าเรือสงที่เริ่มเซิร์ฟลูกค้าตั้งแต่เช้าตรู่ลูกค้าที่แวะเวียนมาอุดหนุนก็เริ่มทยอยเข้ามาปักหลักกันตั้งแต่เช้าและเพิ่มขึ้นจนแน่นร้านยามสายใกล้เที่ยงกว่าจะชาลงก็ปาเข้าไปบ่ายคล้อย

ข้าวของเครื่องใช้ยุคคุณปู่คุณย่ามีให้เลือกซื้ออย่างละลานตาที่ร้านพิพัฒน์บริการ

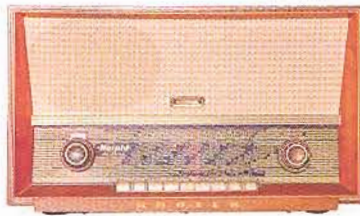
ร้านรีเชอร์... ศูนย์รวมนานาพิภพหลากหลายรูปแบบทั้งแบบเขตน ดั้งเดิม และภาคเหนือ

ร้านวิริยะไพศาล... แหล่งรวมเทปคลาสเซ็ทและแผ่นซีดี จุดนัดหมายของกลุ่มคนรักเสียงเพลง

ขณะที่ภายในซอยเดียวกัน
ยังดึงดูดกลุ่มคนรักนาฬิกาได้
เป็นอย่างดี โดดเด่นด้วยกิจการ
ร้านขายนาฬิกาเจ้าบุกเบิก ทั้ง
'ร้านบุญช่วยหัตถกิจ' ที่ประดับ
ป้ายการค้าสีฟ้าสวยคลาสสิก และ
'ร้านรัชพร' ที่เปิดขายมาก่อนยุค ๒๕๐๐ ดึงดูดผู้คนด้วยนาฬิกาหลาก
ยี่ห้อ ทั้งแบบโบราณ และทันสมัยจากต่างประเทศ โดยเฉพาะนาฬิกา
ลอนดอนระฆัง เมดิอินเยอรมนี อายุกว่า ๘๐ ปี ถัดเรื่อยมายังมี 'ร้าน
วิริยะไพศาล' มุมสะสมเทปคลาสเซ็ท และแผ่นซีดีวงดนตรีดังจากอดีตของ
คนรักเสียงเพลง ไปจนถึง 'ร้านพิพัฒน์บริการ' ซึ่งเต็มไปด้วยข้าวของ
เครื่องใช้โบราณ ทั้งกระโถน ถ้วยชาม เตาน้ำมันก๊าด รวมถึงเกาปิ่นโต
เคลือบสวยหลากสี

วิทยุสมัยคุณปู่ยังทนุคุณย่ายังสาว

(บน) กับงานร้านรัชพรในปัจจุบัน
ยินดีให้คำปรึกษาทุกเรื่องเกี่ยวกับนาฬิกา
(ล่าง) อีกมุมของร้านวิริยะไพศาล
ศูนย์รวมเทปคลาสเซ็ทและแผ่นซีดีเพลงดังทุกยุคสมัย

ข้าวฟ่อในบัว... ของอร่อยขึ้นชื่อของตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี

สารพัดของอร่อยที่มีให้เลือกซื้อเลือกชิมภายในซอย ๑ ตั้งแต่ต้นซอย ไปจนถึงท้ายซอย

ห้องแถวไม้ในซอย ๑ ของสามชุก ยังเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เหนือผนังไม้ยังปรากฏช่องลม ช่องแสง และกันสาด ที่ตกแต่งด้วยลายไม้ฉลุวิจิตร ที่เรียกว่า 'ขนมปังขิง' และแนวระเบียงไม้ที่ยื่นยาวจากตัวบ้าน รวมไปถึงเส้นห่อของ 'ป้ายชื่อร้านค้าพาณิชย์' ที่ทำออกแบบมาตั้งแต่ยุค ๒๔๗๐ มีการทาสีฉลุลายไม้อย่างประณีต สะท้อนรสนิยมศิลปะของคนยุคนั้นได้ดี ไม่เพียงเท่านั้น บรรยากาศของตลาดซอย ๑ ยังละลานตาไปด้วยร้านขายอาหาร ขนมหวานท้องถิ่นนานาชนิด เรียงรายเต็มสองฟากทาง ทั้งข้าวห่อใบบัว ร้านหรั่งศรีโรจน์, ลูกชิ้นยักษ์นิสา, ปลาหมึก ปลาสดิต แดดเตี๋ยว ไปจนถึงกุนเชียงปลา ซึ่งเป็นสินค้าธุรกิจใหม่ๆ ที่ก้าวเข้ามาผสมผสานกับธุรกิจดั้งเดิมจนกลมกลืน...

(บน) ป้ายชื่อร้านค้าพาณิชย์
ตั้งแต่ยุค ๒๔๗๐ ทาสีฉลุอย่างประณีตสวยงาม
(ล่าง) รูปแบบช่องลม ช่องแสง และกันสาด
ที่ตกแต่งด้วยลายไม้ฉลุที่เรียกว่า 'ลายขนมปังขิง'

บรรยากาศโดยรวมของซอย ๑ มีสินค้าวางขายอย่างหลากหลายทั้งอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ และร้านอาหาร ขนมหวานขึ้นชื่อของท้องถิ่นนานาชนิดเรียงรายอยู่เต็มสองฟากทางทั้งข้าวห่อใบบัว ลูกชิ้นยักษ์ ปลาสดิตแดดเตี๋ยว ฯลฯ

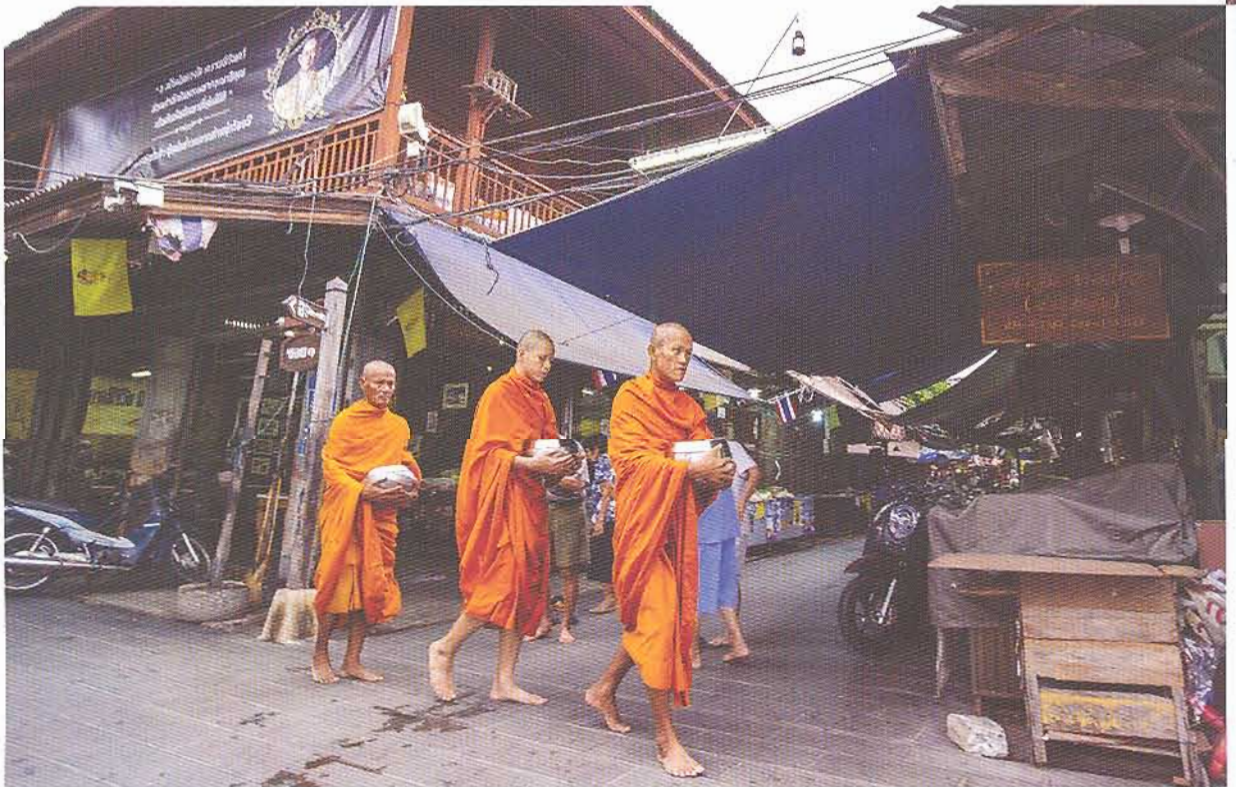
(บน) หัวมุมถนนเลียบนที... สังเกตง่าย ๆ
จากร้านกาแฟทำเรือส่งพาดขนานไปกับแนวแม่น้ำ
(ล่าง) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุกเก่า

"ถนนเลียบนที" เป็นถนนเส้นเล็กๆ ที่ทอดขนานไปกับแม่น้ำสุพรรณ มีศูนย์กลางอยู่ที่ 'ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสามชุก' ซึ่งสะท้อนถึงตัวตนความเป็นชุมชนชาวจีนสยามโพ้นทะเลของสามชุกได้อย่างเข้มข้น

ในอดีตศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเก่าแห่งนี้ เคยตั้งอยู่ตรงข้ามวัดสามชุกมาก่อน เมื่อถึง พ.ศ. ๒๔๓๙ จึงมีการสร้างศาลแห่งใหม่ขึ้นในตลาด พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ขุนจางจันรักษ์จึงนำชาวตลาดร่วมกันบูรณะศาลด้วยวิธีโบราณ โดยอัญเชิญเจ้ารูปมาจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสุพรรณบุรี กาลต่อมาเมื่อบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้กลายเป็นท่าเทียบเรือบริษัท จึงฉีกคักไปด้วยผู้คนต่างถิ่นที่แวะเวียนเดินทางมาเยือน และกราบไหว้ขอพรเจ้าพ่อให้เดินทางอย่างปลอดภัย และมีชีวิตร่มเย็นเป็นสุขเรื่อยมา

ไฮไลต์ที่อยู่บนฝั่งถนนเลียบนที ก็คือ เป็นแหล่งรวมอาหารการกิน เจ้าดัง เจ้าเก่าแก่ และขนมสารพัดชนิดที่สร้างชื่อให้กับตลาดสามชุก อาทิ 'เจ๊กอ้าวะหมี่ - เกี้ยว' ที่มีเส้นเหนียวนุ่ม ขายคู่เคียงตลาดมาแสนนาน 'ขนมหอยไส้ถั่ว' ที่มีแป้งกรอบพร้อมไส้นุ่ม 'เป็ดย่างจำเริญ' ที่ขายมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ มีรสชาติแบบเนื้อนุ่ม หนังกรอบ มาพร้อมน้ำจิ้มสูตรเด็ด ผงปลาสดตากแห้งเจ้าเก่า เจ้าดัง ของพี่จิตร ห่อหมกยกหม้อดิน รวมไปถึง 'น้ำพริกแม่กิมลิ่ง' ที่สร้างชื่อเสียง และตำนานน้ำพริกหลากชนิด เคียงคู่ตลาดสามชุกมานานกว่า ๕ ทศวรรษ

ถนนเลียบนทีช่วงที่เชื่อมต่อกับซอย ๑ ในบรรยากาศยามเช้าที่มีพระออกบิณฑบาต

ภาพบรรยากาศโดยรวมของถนนเสียบนที่ที่เต็มไปด้วยของกิน

ร้านอาหารแทบทุกร้านบนถนนเสียบนที่
มีใบประกาศนียบัตรรับประกันคุณภาพและความอร่อยในราคาที่ใครๆ ก็เข้าถึงความอร่อยได้

(บน-ล่าง)

บ้านขุนจันจันรักนี้กับบทบาทพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาในอดีตของอำเภอสามชุก
เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวันในเวลาราชการ

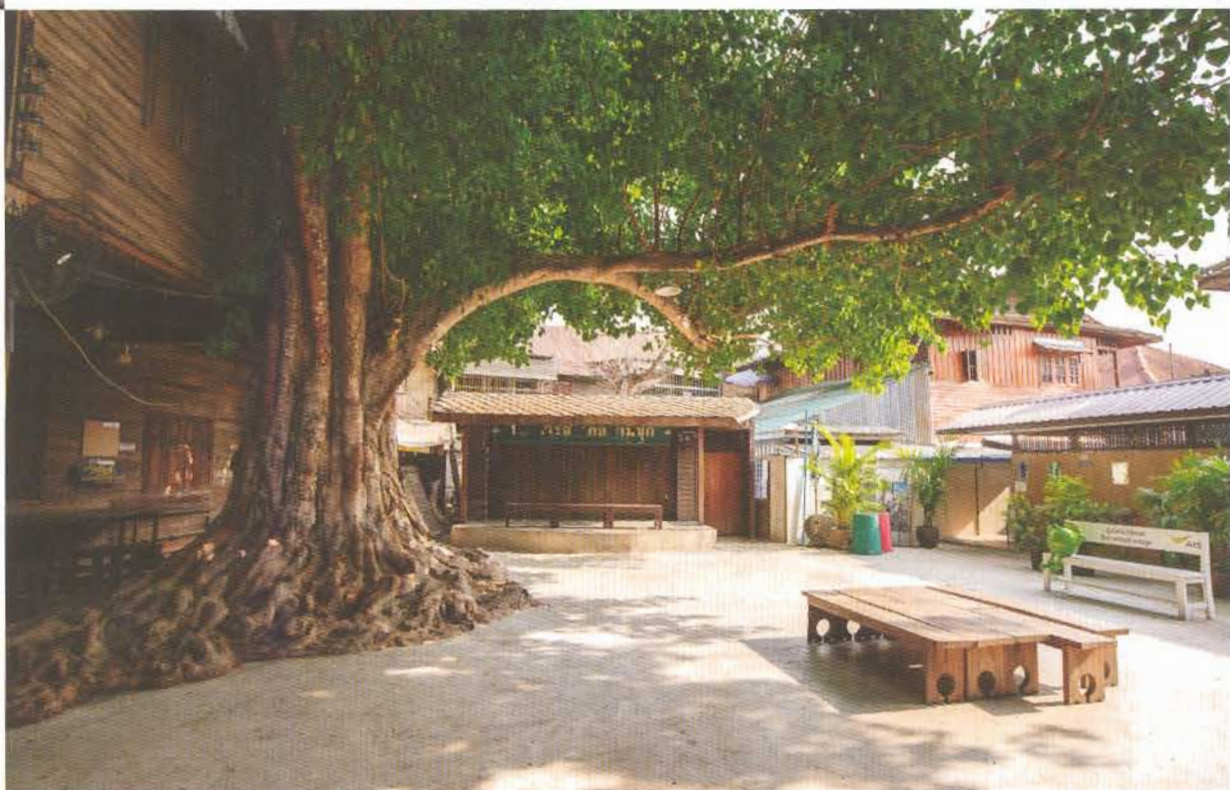
ที่ดิน "ซอย ๒" เป็นที่ตั้งของ 'บ้านขุนจำนงจินารักษ์' หรือ 'เจ้าแก้ม หุย แซ่เฮง' ซึ่งหลานสาวผู้เป็นทายาท ได้ร่วมกับคณะกรรมการฯ ตลาดสามชุกปรับปรุงขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ ของชุมชน มีป้ายข้อมูลบอกเล่าตำนานการค้าของร้านรวงตระกูลต่างๆ และแบบจำลองโครงสร้างตลาดสามชุกอย่างสมบูรณ์ อีกส่วนหนึ่งใช้เป็นพื้นที่เล่าขานเรื่องราวของครอบครัวเจ้าของบ้าน ผ่านภาพถ่ายเก่าๆ ข้าวของเครื่องใช้ และเฟอร์นิเจอร์ทั้งโต๊ะ ตู้ไม้ เติงโบราณ

ถัดเลยไปคือ 'ลานโพธิ์' ที่เปรียบเหมือนห้องรับแขกของชุมชน ซึ่งร่มครึ้มไปด้วยกิ่งก้านอันไพศาลของแมกไม้ใหญ่ ใช้เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประชุมถกความคิด และที่ตั้งลานเวทีวัฒนธรรมที่มักจะคึกคักด้วยนักแสดงตัวน้อยๆ ในวันหยุดสุดสัปดาห์ ที่เปิดเวทีการแสดงต้อนรับผู้มาเยือนอย่างอบอุ่น ชิดติดกัน คืออดีต 'บ้านของเจ้าแก้มแข็ง' ที่ถูกดัดแปลงให้เป็นร้านจำหน่ายของที่ระลึกประจำชุมชน และยังใช้เป็นสำนักงานโครงการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ การประชุมในวาระต่างๆ โดยที่ความสำเร็จของโปรเจกต์การพัฒนาตลาดล้วนถูกคิด และระดมสมองขึ้นที่นี่

(บน) ขุนจำนงจินารักษ์
ถ่ายภาพร่วมกับสมาชิกในครอบครัว
(ล่าง) มุมมองที่สะท้อนถึงความเก่าแก่
ของบ้านขุนจำนงจินารักษ์

ลานโพธิ์... พื้นที่จัดกิจกรรมสำคัญๆ ของชาวตลาดสามชุก

ของที่ระลึกย้อนยุค
เรียงรายละลานตาบนพื้นชั้นรอให้คุณเลือกซื้อหา
ที่ร้านไอ้หย้า ชอย 3 ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี

ในชอย ๒ ข้าวของเครื่องใช้ยุคอดีตยังมีให้เห็นตามร้านรวงต่างๆ
อย่างละลานตา ทั้งของเล่นสังกะสีย้อนยุคที่ 'ร้านไอ้หย้า' เครื่องครัว
โบราณที่วางขายภายใน 'ร้านโง้งเลียงเลียง' และเครื่องเงิน เครื่องทองเหลือง
มีคุณค่าที่สามารถเลือกชม และซื้อหาได้ใน 'ร้านพรพรรณ' ถัดมายังเป็น
ที่ตั้งของ 'โรงแรมอุดมโชค' โฮเทลที่เปิดขึ้นเป็นแห่งที่สองในตลาดสามชุก
ซึ่งเจ้าของในอดีตคือ 'แป๊ะซิม' พิศิษฐ์ สิริบุญโญ ได้ดัดแปลงห้องแถวกัน
แบ่งออกเป็นห้องพักทั้งหมด ๑๒ ห้อง เปิดรับรองแขกผู้เดินทางมากับ
เรือสินค้าที่มาเทียบท่า รวมไปถึงคนเดินทางที่เป็นเซลล์
ขายของจากต่างถิ่นต่างจังหวัด แม้โรงแรมอุดมโชค
ในวันนี้จะเลิกจ้างกิจการไปแล้ว เช่นเดียวกับโรงแรม
สำราญรมย์ที่เปิดเป็นแห่งแรก แต่ยังคงเปิดชั้นบน
ให้นักท่องเที่ยวได้แวะชมบรรยากาศของห้องพัก
แบบเก่าๆ และดัดแปลงชั้นล่างให้เป็นร้านกาแฟ
ที่มีการจัดแสดงงานศิลปะเก่าๆ รวมถึงเปิดเป็น
กิจการ 'ร้านอรุณลักษณ์ญา' อีกส่วนหนึ่ง

ไอ้หย้า... แหล่งรวมของเล่นสังกะสีย้อนยุค
ของที่ระลึกจากอดีตที่วัยรุ่นสมัยปัจจุบันนิยมเสาะหามานำมาประดับบ้านวางจำหน่ายในสนราคาที่ไม่แพงซื้อไม่ต้องคิดนาน

ชั้นล่างของโรงแรมอุดมโชคปัจจุบันเปิดเป็นร้านกาแฟที่มีการจัดแสดงงานศิลปะให้นักท่องเที่ยวชม

(ล่าง) โรงแรมอุดมโชค โอเตลแห่งที่ ๒ ในตลาดสามชุก แม้เลิกกิจการไปแล้ว แต่ปัจจุบันยังเปิดให้เข้าชมบรรยากาศเดิมๆ

หมวกแฟชั่นสารพัดแบบหลากหลายดีไซน์ที่ซอย ๓ ตลาดสามชุก

ร้านขายของเจ้าบ้านที่ยืนหยัดรับใช้ชาวชุมชนตลาดสามชุกมาเป็นนานนับถึงวันนี้ก็ร่วม ๗๐ ปี แล้ว

ภาพรวมบรรยากาศภายในซอย ๓ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี
ที่ทีมงานเลือกเวลาถ่ายภาพช่วงเช้าที่นักท่องเที่ยวยังไม่เยอะเพื่อให้เห็นร้านค้าของขาย

บรรยากาศร้านค้าภายในตลาดสามชุก “ซอย ๓” โดยรวมนั้น สะท้อนภาพวิถีการดำรงอยู่ของคนในชุมชนได้ค่อนข้างชัดเจนกว่าทั้งซอย ๑ และ ๒ ด้วยเป็นที่ตั้งของกิจการอย่างร้านของชำ โชห่วย ร้านขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ร้านทอง ร้านขายยาแผนโบราณ ร้านที่นอนหมอนมุ้ง และร้านถ่ายรูป เฉกเช่น ‘ร้านขายของชำป่านา’ ร้านโชห่วยอายุกว่า ๗๐ ปี ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชุมชนสามชุกได้เป็นอย่างดี ด้วยสินค้าท้องถิ่นที่อัดแน่นภายในร้าน ทั้งวัตถุดิบทำขนม แป้ง ข้าว น้ำตาล เครื่องเทศ เครื่องปรุงรสต่างๆ ที่แปะยี่ห้อของท้องถิ่น ไม่มีจำหน่ายในตลาดทั่วไป ถัดมามี ‘บ้านลิ้มเด็กเซ็ง’ ซึ่งเก็บสะสมของใช้ประเภทเครื่องทองเหลือง เครื่องลงหิน และเครื่องกระเบื้อง ได้แก่ ขันลงหิน ถาด พานทองเหลือง และชุดเขียนหมาก ซึ่งเป็นฝีมือด้านหัตถกรรมของช่างฝีมือไทยที่มีคุณค่าอย่างมาก

ภาพวิถีชีวิตที่ไม่รับแรง
ของชาวตลาดสามชุกระหว่างรอออกปฏิบัติภารกิจ
ต้อนรับนักท่องเที่ยว
กำเป็นในเมืองกรุงคงต้องมีรถเมล์ หรือรถไฟฟ้า
ประกอบฉากอยู่ด้วย

(บน) ของอะไรก็ได้มีไว้ขาย...

ของใช้ในชีวิตประจำวันของชาวสามชุกในอดีตก็ยังคงมีการเก็บสะสมจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม

(ล่าง) กำจัดอันดับของฝากยอดฮิต

ที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อหาเป็นของฝากน่าจะเป็นสิ่งนี้...

บริเวณซอย ๓ ยังเป็นที่ตั้งร้านขายยาโบราณและยาจีน 'ฮกอันไอสถ' ซึ่งมี 'คุณป้าสุภา เหลืองศรีดี' เป็นผู้สืบทอดวิชาความรู้ด้านตำรายาจีน สมุนไพรมาจากคุณพ่อ และคุณปู่ผู้เป็นหมอยาจากเมืองจีน โดยใช้วิธีคัดลอก และท่องจำด้วยตัวเอง ผสมผสานกับความชำนาญในการจัดยาตามตำรา และตามใบสั่งยาแพทย์โบราณที่สั่งสมมาเกือบทั้งชีวิต บรรยายกายภายในร้านยังอวลเสน่ห์ไปด้วยตู้ลิ้นชักใส่ยาโบราณสี่เหลี่ยม สุนทรยาสมุนไพรหลากหลายตำรับ เครื่องชั่ง ครกตำยา และมิดหันยาโบราณที่หาดูชมได้ไม่ง่าย

ฝั่งตรงข้ามคือ 'ร้านสินประเสริฐ' ที่ขายฟูก หรือที่นอนหนุนในชุมชนมากกว่า ๗๐ ปี สะท้อนกายภาพแวดล้อมเมื่อวันวานที่คนเก่าๆ เล่ากันว่า สามชุกเคยเรียงรายเต็มไปด้วยต้นทุเรียนที่ขึ้นอยู่ตามริมฝั่งคลองตาชดาไปทั่ว อีกหนึ่งกิจการร้านรวงที่ครอบครองพื้นที่ซอย ๓ และยังคงครองใจนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ เสมอมา ก็คือ 'ร้านศิลปกรรมชาติ' ร้านถ่ายภาพเก่าแก่แห่งที่สองของตลาด ซึ่ง 'สุริย์ เอี่ยมพิชัยฤทธิ์' สืบทอดกิจการมาจากบิดาชาวจีนแต่จ้าว ในตู้กระจกหน้าร้านเต็มไปด้วยภาพถ่ายบุคคลแขวนประดับอย่างเชิดเชิญลูกค้า ศิลปกรรมชาติเปิดกิจการถ่ายภาพมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ตั้งแต่ยุคที่สามชุกยังไม่มีไฟฟ้า ต้องอาศัยแสงแดดช่วย

ข้าวของเครื่องใช้ที่ตอบสนองความต้องการของชาวชุมชนตลาดสามชุกที่ร้านโศกชัย

ขณะที่บางคูเป็นกล่องบรรจุภัณฑ์ของใช้ในชีวิตประจำวัน สบู่ ยา สบู่ แป้งหอม ฯลฯ ที่มีวางขายในอดีตจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวชม

ฮักอันโอสถสถาน... ร้านขายยาโบราณและยาจีน ที่พึ่งยามป่วยไข้ของชาวชุมชนที่มีการสืบทอดต่อกันมาถึงสามชั่วคนแล้ว

ภายในซอย ๓ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี สินค้าที่วางจำหน่ายส่วนมากจะเป็นข้าวของเครื่องใช้สำหรับชาวชุมชนตลาดสามชุกด้วยกัน

จังหวัดที่ทำงานไปทั้งร้าน “ศิลปธรรมชาติ” ในช่วงเวลาที่ทางร้านกำลังให้บริการลูกค้าอยู่พอดี ลูกน้องวิ่งไขว่คว้าแล้วนำกรงขามดี

รูปแบบการตกแต่งหน้าร้าน
ของร้านถ่ายภาพหนึ่งเดียวของตลาดสามชุก
เกือบจะเป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนเลยทีเดียว

เวลาถ่ายภาพ 'กล้องหีบไม้' แบบดั้งเดิมที่เสาะซื้อมาจากย่านเจริญกรุง
ตั้งแต่สมัยแรกเปิดร้านยังคงถูกใช้งานบริการถ่ายภาพย้อนยุคชาวตาให้
กับนักท่องเที่ยว คู่กับฉากเก่า และเครื่องแต่งกายย้อนสมัย เหมือนเมื่อ
ครั้งที่ร้านยังเป็นหัวใจของชาวตลาด

ถัดไปสู่ตลาดซอย ๔ ซึ่งมีถนนคับแคบกว่าเพื่อน มีบรรยากาศที่
ฉายภาพชีวิตจริงของชาวตลาด ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเบาบางกว่าตรอกซอย
ที่ผ่านมา มีร้านรวงที่โดดเด่น อาทิ 'ร้านขายทองมีชัย' ซึ่งเคยเปิดกิจการ
อยู่ในตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาหม่า ก่อนจะย้ายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง
ของตลาดสามชุก ภายในร้านได้เก็บสะสมข้าวของเครื่องใช้ของครอบครัว
เงินที่น่าสนใจไว้มากมาย ทั้งเครื่องถ้วยลายคราม จานลายเขียนสี ปิ่นชา
และชุดเครื่องเงิน ซึ่งสะท้อนรสนิยมของบรรพบุรุษในตระกูลได้อย่าง
เด่นชัด 'ร้านโชคนิมิต' คำผ้า มีเจ้าของคือ 'คุณลุงนิมิต จึ้งเจริญสุขชัย'
ซึ่งเคยร่ำเรียนศึกษาอยู่ที่เมืองชัวเถา ก่อนกลับมาประกอบกิจการค้าผ้า

ร้านโชคนิมิตคำผ้า
ร้านเด่นประจำตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี ชอย ๔
ที่นี่ผ้าหลากชนิดหลายลวดลาย
ให้เลือกชมเลือกซื้อ
ให้บริการทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นชาวชุมชน
หรือนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

ที่ชอย ๔ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี
ยังมีเสื้อผ้าสำเร็จรูปวางจำหน่ายอยู่หลายร้าน
โดยรวมแล้วน่าจะรองรับความต้องการ
ของชาวชุมชนเป็นหลัก

บรรยากาศและสภาพแวดล้อมโดยรวมของชอย ๔ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี

ร้านโชคนิมิตค้าผ้า
ร้านต้นประจำตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี ชอย ๔
ที่มีผ้าหลากหลายชนิดหลายลวดลาย
ให้เลือกชมเลือกซื้อ
ให้บริการทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นชาวชุมชน
หรือนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

ที่ชอย ๔ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี
ยังมีเสื้อผ้าสำเร็จรูปวางจำหน่ายอยู่หลายร้าน
โดยรวมแล้วน่าจะรองรับความต้องการ
ของชาวชุมชนเป็นหลัก

บรรยากาศและสภาพแวดล้อมโดยรวมของชอย ๔ ตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี

(บน) ทายากรูंबึงจันของหมอสวัสดิ์ จอมแสง
ที่ปัจจุบันจำหน่ายเสื้อผ้าของที่ระลึก
(ล่าง) แม่พิมพ์ของยาตราแสงรักมีที่ทายากเก็บสะสม

ในตลาดสามชุก เมื่อหลังยุคสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา โดยซื้อหา
ผ้าจากกรุงเทพฯ นำกลับมาขายแก่กลุ่มลูกค้าทั้งคนสามชุก และคนใน
ท้องถื่นละแวกใกล้เคียง มองไปที่ 'ร้านไพศาลสมบัติ' ที่นี่คือห้องคูหา
ที่เต็มไปด้วยของเก่าเก็บ ซึ่งทายาทของ 'นายผูก แซ่เล้า' เป็นผู้สะสม
เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นเตารีดโบราณ ตะเกียงน้ำมัน เครื่องเล่นแผ่นเสียง ตู้เก็บ
สะสมเงิน ไปจนถึงป้ายโฆษณาในยุคบุกเบิก ล้วนมีเรื่องราวที่ฝังอยู่ใน
ความทรงจำของครอบครัวทั้งสิ้น

ที่ฝั่งตรงข้ามซอย ๔ หัวมุกถนนมิตรสัมพันธ์ ยังมีอีกหนึ่งร้านรวง
ที่น่าสนใจถึงแม้จะเลิกจ้างกิจการไปแล้วก็ตาม นั่นคือ 'ร้านสวัสดิ์โอสภ'
ซึ่งในอดีตเคยเป็นร้านยาสมุนไพรพื้นบ้านของ 'หมอสวัสดิ์ จอมแสง' ที่
มีชื่อเสียงจากการเดินทางไปรักษาคนไข้คนป่วยถึงตามบ้านเรือนแห่ง
ต่างๆ ทุกวันนี้ลูกหลานซึ่งเห็นคุณค่าของกิจการยาโบราณ จึงเปิดบ้าน
จัดแสดงเรื่องราวอาชีพของหมอสวัสดิ์ บอกเล่าผ่านภาพเก่า และเครื่อง

จัดแสดงตำรายาที่ใช้ในยุคหมอสวัสดิ์ที่ทายากรุ่นหลานเห็นความสำคัญและเก็บรักษาไว้ในบรรยากาศแบบเดิมๆ ให้คนที่สนใจได้ชม

สภาพภายในร้านสวัสดิ์โอสถที่กายาอนุรักษไว้ในรูปแบบเดิมๆ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งข้อมูลท้องถิ่นอำเภอสามชุก

ใช้ต่างๆ ทั้งเครื่องมือทำยาสมุนไพร แม่พิมพ์ของยาตราแสงรัศมี ที่หมอ สวัสดิ์พิมพ์ขึ้นเองด้วยมือ ไปจนถึงตำรับยาโบราณอีกมากมาย

เลยไกลออกไปจากศูนย์กลางตลาดอันอีกทีที่สามชุก ซอย ๖ คือ ท่าเลที่ตั้งของ 'ร้าน ช.เจริญพาณิชย์' โรงตีเหล็ก และร้านผลิตเคียวเกี่ยวข้าวของลุงเด็กเซ็ง ซึ่งเปิดกิจการอยู่ในสามชุกมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๒ โดยมีลูกค้ากลุ่มหลักเป็นชาวนาเกษตรกรทั้งในสุพรรณฯ จังหวัดภาคกลาง ไปจนถึงแถบภาคอีสาน ถัดจากนั้นไม่ไกล พากตรงข้ามหัวมุมซอย ๖ มี 'ร้านทันตกรรมโบราณตั้งซิมซัง' มีสถานะเป็นคลินิกทำฟันยุคบุกเบิกคู่ตลาดสามชุก ที่ริเริ่มกิจการโดย 'นายเฮียงจุง แซ่ตั้ง' ซึ่งมีอาชีพทำฟันปลอมมาตั้งแต่อยู่เมืองจีน เมื่อเปิดคลินิกในชุมชนจึงเน้นทำฟันปลอมที่ตนเองถนัดให้กับลูกค้าเป็นหลัก ด้วยฝีมือ ความชำนาญและคุณภาพ จึงมีกลุ่มลูกค้าชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามารับบริการมิเคยขาด

ปิดท้ายที่ 'ย้งฉางโบราณ' ซึ่งยังตั้งตระหง่านอยู่คู่ตลาดสามชุกในวันนี้ คือเครื่องมือภูมิปัญญาการเก็บรักษาข้าวของชาวที่ลุ่มภาคกลาง ฉางข้าวโบราณหลังนี้เป็นของ 'ตาผัน ไม่หวาด' ก่อนจะตกทอดมาสู่เจ้าของรุ่นหลัง คือ 'อาจารย์สมพิศ เตชะวานิชชัย' ทำจากไม้แต้เนื้อแข็ง ยกพื้นขึ้นสูง ฝาทำด้วยไม้ไผ่สานขัดกันเป็นโครงแล้วนำเอาดินเหนียวมาผสมเข้ากับขี้วัว ขี้ควาย และแกลบฉาบทาทั้งภายใน และภายนอก ซึ่งให้ความแข็งแรงทนทานไม่ต่างจากการฉาบด้วยซีเมนต์ สามารถจุข้าวได้

ร้านทันตกรรมโบราณตั้งซิมซัง

อุปกรณ์
โม่ดยาที่หมอสวัสดิ์
ดัดแปลงขึ้น
เพื่อใช้ในการผลิตยา

อุปรากรจีนที่ยังคงมีการจัดแสดงในงานประจำปีตลาดสามชุก ๑๐๐ ปี
สะท้อนถึงความเป็นชุมชนที่ยังมีชีวิตและวิถีการดำรงอยู่ยังมีการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยอดทิ้งขนานและมีความค่ายังได้รับการอนุรักษ์

อยู่ฉางโบราณเมืองสามชุก... สิ่งปลูกสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ

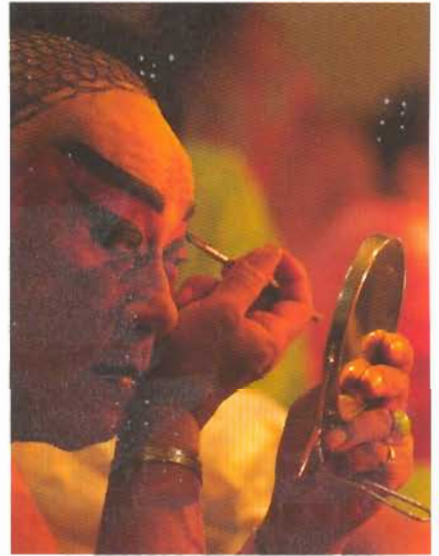

มากถึง ๑๐๐ เกวียน และคงสภาพของข้าวเปลือกได้ยาวนานหลายเดือน เพราะช่วยเก็บรักษาอุณหภูมิเอาไว้ในตัว ปัจจุบันแม้ว่ายังฉางนี้จะไม่ได้อีกใช้งานมานานถึง ๔ ทศวรรษแล้วก็ตาม แต่กลับยังแข็งแรง และเป็นสิ่งหนึ่งที่เล่าขานเรื่องราวในยุคทองการค้าข้าวของตลาดสามชุกได้อย่างชัดเจน...

ร้านรวงการค้าที่ยังมีชีวิต มีคุณค่า เต็มไปด้วยปูมหลัง เรื่องราว และลมหายใจเหล่านี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ 'ตลาดสามชุก' ท่ามกลางกิจการร้านรวงของตระกูลในท้องถิ่นอีกมากมายที่ไม่อาจเอ่ยพรรณนาถึงได้หมด นี่คือองค์ประกอบที่ปลุกชีวิตข้าวของตลาดสามชุกให้ฟื้นขึ้นใหม่อีกครั้ง ในวันคืนปัจจุบัน ทำให้สามชุกไม่ได้เป็นเพียงตลาดที่หลงกลันด้วยสรรพสินค้านานาชนิดเท่านั้น หากเป็น 'ตลาดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย' ที่ให้ผู้คนได้เข้ามาดักดวง เรียนรู้วัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบที่ผสมกลมกลืนอยู่ข้างในได้อย่างไม่รู้จบ

บรรยากาศของตลาดสามชุกทุกวันนี้ ที่ใครต่อใครได้เข้าไปสัมผัส ก็ยังบ่งตัวตบตีดังเดิมที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา อารมณ์ขันไม่ตรีของแม่ค้า พ่อค้า ข้าวของเครื่องใช้ สำหรับอาหารคาวหวาน ล้วนคือเอกลักษณ์ที่คนสามชุกช่วยกันสืบทอดดำรงไว้ในชีวิตจริงและบ่มเพาะมาเป็นร้อยปี ทำให้สิ่งจำลองแกล้งแสดงให้ผู้มาเยือนได้ชื่นชมชั่วคราวแต่อย่างใด

และอีกร้อยปีข้างหน้า นิยามที่กล่าวว่า... "ตลาดมีชีวิต พิพิภณณ์มีชีวิต" ของสามชุก ก็ย่อมจริงไม่เปลี่ยนแปลง

การได้สัมผัสเรื่องราวในอดีต ที่มีคุณค่าและมีความงดงามในจิตวิญญาณ ย่อมเป็นเสมือนสีสันที่เติมแต่งให้คนในยุคสมัยปัจจุบัน มีความรู้ความเข้าใจและเลือกเส้นทางเดินไปสู่อนาคตได้อย่างมั่นคง

เอกสารอ้างอิงประกอบการเขียน

- เรียบเรียงข้อมูลต้นฉบับงานสวนรุกขชาติร้อยปี : กับงานมูลนิธิ เล็ก - ประไพ วรรณสินธุ์, กฤตยา เสริมสุข อรุณลักษณ์ อ่อนวิลิต ประสานงาน
- ตลาดสามชุก เรื่องเล่า กับภาพเก่าและใหม่ : บรรณาธิการ เอนก นาวิกมูล ดำเนินงานโดย คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี
- สามชุกวันนี้ : บรรณาธิการ พิชญ์ เยาว์ภิรมย์ ผู้เขียน กุลธิดา สืบหล้า พิมพ์ครั้งที่ ๐ ธันวาคม ๒๕๕๖ ผู้จัดพิมพ์ คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์
- ตลาดมีชีวิต พิชญ์กับพิชญา สวนรุกขชาติร้อยปี : โดยคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ พิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ.๒๕๕๐
- การศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุก โดยนายพงษ์วัฒน์ เอียววิรัตน์ และคณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์
- สมณานันท์ เรื่องตลาดคืบ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม : โดย ฐาปนา พึ่งล่อ สามแสงอรุณ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓ พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๒
- สามชุก ตลาดมีชีวิต พิชญ์กับพิชญา มองผ่านสายตา รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม : เผยแพร่ในเว็บไซต์บ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
- ข้อมูลจัดแสดงประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดสามชุก พิชญ์กับพิชญาบนฐานงานจิราภรณ์

ขอขอบคุณ

- อาจารย์กฤตยา เสริมสุข คณะกรรมการพัฒนาตลาดสามชุกเชิงอนุรักษ์ ผู้ให้สัมภาษณ์และเอื้อเฟื้อข้อมูลเอกสารต่างๆ ประกอบการเขียน